

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra managementu a informatiky

Fiskální politika v České republice

Bakalářská práce

Fiscal policy in the Czech Republic

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Ing. Dana Junková Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Martin Jílek

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma Fiskální politika v České republice jsem vypracoval samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály, z nichž jsem čerpal uvádím, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 13.3.2023

.....

Martin JÍLEK

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval Ing. Daně Junkové Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost a cenné rady, které mi byly velmi přínosné při zpracování této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na fiskální politiku České republiky. V první části je detailně popsána fiskální politika pomocí metody literární rešerše, její cíle, nástroje, funkce, interakce fiskální a monetární politiky. Dále je rozebrána rozpočtová soustava ČR, kde se nachází detailní popis státního rozpočtu České republiky, z něhož jsou čerpány prostředky pro naplňování cílů fiskální politiky. V praktické části bakalářské práce je provedena komparace a deskripce Konvergenčních programů zpracovaných MF od roku 2017 až do současnosti, provedena je také komparace státních závěrečných účtů společně s analyzováním naplnění stanovených cílů. Poslední kapitola teoretické části obsahuje na základě syntézy předchozích znalostí predikci budoucího vývoje fiskální politiky a veřejných financí v České republice. Oporou pro zpracování budou predikce ze strany ČNB, OECD a MF.

KLÍČOVÁ SLOVA

fiskální politika * HDP * inflace * příjmy * státní rozpočet * výdaje

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the fiscal policy of the Czech Republic. In the first part, the fiscal policy is described in detail using the method of literature search, its objectives, instruments, functions, interaction of fiscal and monetary policy. Next, the budgetary system of the Czech Republic is analysed, where a detailed description of the state budget of the Czech Republic is found, from which funds are drawn to meet the objectives of fiscal policy. In the practical part of the bachelor thesis, a comparison and description of convergence programmes prepared by the MoF from 2012 to the present is made, a comparison of the state final accounts is also made, together with an analysis of the fulfilment of the set objectives. The last chapter of the theoretical part contains, based on the synthesis of previous knowledge, a prediction of the future development of fiscal policy and public finances in the Czech Republic. Forecasts from the CNB, OECD and the MoF will be used as a basis for the elaboration.

KEYWORDS

expenses * fiscal policy * GDP * inflation * revenue * state budget

Obsah

Úvod	8
1. Řešený problém, cíle a metody zpracování	9
1.1. Hlavní a dílčí cíle	9
1.2. Metody zpracování	9
2. Teoretická východiska, vymezení základních pojmů a vazeb	11
3. Fiskální politika	14
3.1. Předmět zkoumání fiskální politiky	14
3.2. Cíle fiskální politiky	14
3.3. Typy fiskální politiky	17
3.3.1. Expanzivní fiskální politika	17
3.3.2. Restriktivní fiskální politika	18
3.4. Nástroje fiskální politiky	19
3.5. Funkce fiskální politiky	22
3.6. Interakce fiskální a monetární politiky	23
4. Rozpočtová soustava ČR	27
4.1. Státní rozpočet ČR	27
4.1.1. Příjmy státního rozpočtu	29
4.1.2. Výdaje státního rozpočtu	33
4.2. Územní rozpočty	36
4.3. Rozpočtové určení daní	37
5. Vybrané výzvy fiskální politiky	39
5.1. Maastrichtská kritéria pro vstup do měnové unie	39
5.2. Dluhová brzda	40
6. Aplikace fiskální politiky v České republice	43
6.1. Předcovidové období (2017-2019)	43
6.1.1. Konvergenční program 2017	43
6.1.2. Rok 2017	44
6.1.3. Rok 2018	46
6.1.4. Rok 2019	48
6.1.5. Výsledky hospodaření 2017-2019	49
6.2. Covidové období (2020-2022)	52
6.2.2. Rok 2020	53
6.2.3. Rok 2021	56
6.2.4. Rok 2022	58
6.2.5. Výsledky hospodaření 2020-2022	61

7. Makroekonomická predikce pro rok 2023 a roky následující	64
Závěr	67
Seznam použité literatury	69
Seznam grafů	76
Seznam obrázků	77
Seznam tabulek	78

Úvod

Fiskální politika je v dnešní době klíčovým tématem nejen pro ekonomy, ale také pro politiky a veřejnost obecně. Fiskální politika se týká rozhodnutí, která vláda či jiné subjekty fiskální politiky přijímá ohledně výdajů a příjmů státu a ovlivňuje tak celkovou ekonomickou situaci země. V této bakalářské práci se zaměřím na fiskální politiku České republiky, přičemž v s přihlédnutím k současné situaci se v praktické části zaměřím mimo jiné také na predikci budoucího vývoje fiskální politiky České republiky.

Toto téma je velmi důležité, protože fiskální politika má přímý dopad na hospodářský růst, inflaci, zaměstnanost a celkovou úroveň životního standardu obyvatelstva. Fiskální politika také ovlivňuje rozdělování bohatství a může mít sociální důsledky, což zvyšuje společenský význam tématu a dle mého mínění by každý občan měl mít alespoň základní povědomí o fiskální politice a procesech z ní vycházejících. Média a veřejnost se na fiskální politiku často dívají s velkým zájmem, protože vládní rozhodnutí o výdajích a daních mají přímý dopad na každodenní život běžných lidí.

V současné době čelí fiskální politika České republiky několika výzvám, například stále se zvyšujícímu veřejnému dluhu, potřebě podpory ekonomického růstu a zajištění udržitelnosti veřejných financí. Tyto výzvy mohou být řešeny různými fiskálními nástroji, jako jsou změny daní, výdajové škrty, nebo investice do infrastruktury a vzdělávání. Zároveň se momentálně nacházíme v období vysoké inflace, které negativně ovlivňuje každého občana České republiky. Přestože inflace je záležitostí spíše monetární politiky, fiskální politika hraje v oblasti inflace také významnou roli.

V této bakalářské práci se budu opírat o odborné monografie a publikace, které se zabývají fiskální politikou a tyto informace přenáším do prostředí České republiky. Jedním z důvodů výběru tohoto téma byla aktuálnost fiskální politiky vycházející z potřeby reagovat na události, kterými byla pandemie Covid-19 a aktuální válečný konflikt na Ukrajině

1. Řešený problém, cíle a metody zpracování

Tématem bakalářské práce, jenž jsem si vybral k vypracování, je fiskální politika v České republice. Důvodem této volby byl osobní zájem o problematiku a sympatie s předmětem Veřejná ekonomie.

1.1. Hlavní a dílčí cíle

Hlavním cílem práce je vzhled do problematiky fiskální politiky České republiky v období 2017-2022 se zaměřením na vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu ve vztahu ke Konvergenčnímu programu ČR.

Jedním z dílčích cílů práce je získání teoretických poznatků o problematice fiskální politiky, neboť v tomto ohledu se střetávají názory zastánců neoklasické a keynesovské ekonomie. Kapitoly 2 až 5 jsou proto teoretickým základem zpracovaným na základě metody literární rešerše. Tyto kapitoly slouží k získání poznatků umožňující zpracování praktické části, neboť slovy amerického ekonoma Williama Baumola – *„Bez teorie mohou ekonomové na svět pouze stupidně zírat. Pomocí teorie se mohou pokusit o jeho pochopení“*.¹

Praktická část práce se skládá z kapitol 6 a 7. V kapitole číslo 6 je dílčím cílem provedení komparace jednotlivých státních závěrečných účtů, kde provádím komparaci jednotlivých příjmů a výdajů státního rozpočtu. Dalším dílčím cílem kapitoly 6 je analýza naplnění cílů stanovených v Konvergenčních programech České republiky. Tato komparace a analýza shrnuje období od roku 2017 do současnosti. Dílčím cílem kapitoly číslo 7 je predikce budoucího fiskálního vývoje a veřejných financí na základě syntézy jednotlivých predikcí ze strany ČNB, OECD a MFČR.

1.2. Metody zpracování

Kapitoly 2 až 5 obsahují teoretický základ práce na základě aplikace metody literární rešerše. Kapitola 6 vychází z analýzy Konvergenčních programů České republiky od roku 2012 do současnosti, přičemž následnou syntézou bude posouzeno, zda byly naplněny cíle stanovené v Konvergenčních programech z let

¹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 17. ISBN 978-80-247-4386-8.

2017 a 2020 či nikoliv. Součástí 6. kapitoly je komparace státních závěrečných účtů a z nichž vycházejících údajů. Kapitola 7 provádí predikci na základě syntézy jednotlivých predikcí ze strany ČNB, OECD a MF.

2. Teoretická východiska, vymezení základních pojmů a vazeb

Tato kapitola se zabývá historickým vývojem lidské společnosti, kdy z jednotlivých lidských společenství vznikaly státy. Kapitola definuje formální vymezení státu a pohled na jeho hospodaření s vlastním majetkem.

2.1. Historický pohled na stát a jeho hospodaření

Již od počátků lidské civilizace se jedinci snažili o zajištění blahobytu pro sebe a své blízké. Dříve se jednalo o zajištění potravy a příbytku, přičemž lidé v průběhu dějin zjistili, že vzájemná kooperace přináší usnadnění vlastní činnosti a také větší produktivitu. Dalším kritériem podněcujícím sdružování byla geopolitická situace, neboť lidé se nejčastěji usídlili v oblastech velkých řek a v místech, která svými přírodními podmínkami byla přívětivá pro život. Proto se začali sdružovat do skupin, ze kterých postupně vznikala větší společenství, která se zformovala ve státy, jež známe ze současné doby.

Pojem stát je v dnešní době velmi frekventovaným termínem a snad každý si pod tímto slovem dokáže imaginovat určitý model, který je subjektivní percepcí té konkrétní osoby. Jaká jsou ale kritéria, abychom mohli stát považovat za suverénní instituci nesoucí právem označení stát?

Jan Maria Novotný ve své knize Slabikář národního hospodářství a finanční vědy definuje stát následovně: *„Stát je velký podnik, každý u nás je jeho podílníkem, účastníkem. Ovšem, každý máme jen jeden podíl. Jednu akcii, ta je neprodejná. I v tom, že ji musíme nedobrovolně držet. Státem rozumíme společenskou bytost, skládající se ze společnosti lidí, kteří mají své společné, ohraničené území a své právní zřízení. Ke svému vzniku a bytí státu je zapotřebí tří činitelů: lidí, území a právního řádu. Bez kteréhokoliv z nich není stát myslitelný“²*

Tuto myšlenku rozšiřují autoři ve své knize Vybrané právní otázky fiskální odpovědnosti státu, ve které rozlišují tyto 3 činitele rozšířené o materiální základ státu. Jedním z obligatorních základů státu je jeho územní vymezení, které musí být

² NOVOTNÝ, Jan Maria. Slabikář národního hospodářství a finanční vědy. Praha: Melantrich, 1941, s. 24

akceptováno na mezinárodní úrovni. Dalším kritériem je personální základ neboli společenství lidí společně žijících na tomto území vymezeném státními hranicemi, které jsou pevně stanovené a jejich transformace je možná pouze po vzájemné shodě všech zúčastněných subjektů na daném území. Tito lidé žijící na území konkrétního státu veřejně přiznávají svou státní příslušnost a souhlasí s dodržováním legislativy daného státu. Stát, jakožto suverénní korporace zaštiťující své obyvatele na vymezeném území, potřebuje nástroje pro jejich usměrňování. Výsledkem této potřeby je formální základ státu, který zajišťuje organizaci, integritu, fungování a ochranu daného společenství lidí prostřednictvím platné legislativy a právních norem.³ Teorie práva definuje strukturu právní normy na 3 části, kde kromě hypotézy a dispozice obsahuje právní norma také sankci, která zajišťuje její vynutitelnost při porušení stanovené dispozice. Obyvatelstvo daného státu je tedy nuceno dodržovat pravidla stanovená platnou legislativou pod hrozbou sankce vyplývající z konkrétní právní normy.⁴

V poslední řadě je nezbytný materiální základ, který představuje jmění a zdroje, díky kterým je stát schopný plnit své závazky vůči občanům a ostatním subjektům mezinárodního práva. S tímto materiálním základem stát musí hospodařit tak, aby si zachoval svou budoucí existenci. Jedná se o prospektivní odpovědnost zajišťující materiální existenci státu, jejíž úkolem je zajištění bezpečí a jistoty pro své občany. V důsledku nutnosti zachování materiálních prostředků a naplňování předem definovaných cílů vznikla vědní disciplína s názvem hospodářská politika.⁵

Hospodářská politika je mezioborovou disciplínou na pomezí ekonomie, politologie a dalších věd. Bývá definována jako přístup státu k ekonomice své země. Stát prostřednictvím nositelů hospodářské politiky, kterými jsou vlády, ministerstva, centrální banky a soudy, intervenuje v ekonomické oblasti. Tito nositelé pomocí svých pravomocí udělených státem působí v hospodářskopolitické oblasti a svou činností naplňují úkoly definované legislativou příslušné země, které jsou převážně ekonomické, ale z určité části také společenské a další. Jedná se o proaktivní činnost,

³ MRKÝVKA, Petr, Jiří BLAŽEK, Eva TOMÁŠKOVÁ a Johan SCHWEIGL. *Vybrané právní otázky fiskální odpovědnosti státu*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 19-24. ISBN 978-80-210-9771-1.

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), s. 38-39. ISBN 978-80-7380-652-1.

⁵ MRKÝVKA, Petr, Jiří BLAŽEK, Eva TOMÁŠKOVÁ a Johan SCHWEIGL. *Vybrané právní otázky fiskální odpovědnosti státu*. Brno: Masarykova univerzita, 2020, s. 24-26. ISBN 978-80-210-9771-1.

příčemž o hlavních tématech na hospodářskopolitické úrovni rozhoduje vláda dané země, což může být často problematické a diskutabilní.⁶

Jak je již uvedeno v úvodu práce, otázka nutnosti zásahů státu do ekonomiky bývá velmi diskutovaným tématem a názory na tuto problematiku se liší nejen ve společnosti, ale i v řadách ekonomů, kteří často nenachází konsenzus ve svých názorech. V průběhu staletí se vyprofilovaly 2 základní proudy ekonomických názorů na státní intervenci v oblasti ekonomiky. První proudem je Neoklasická ekonomie, jejíž základy položil slavný skotský ekonom Adam Smith ve své práci Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, v níž poprvé použil termín „neviditelná ruka trhu“. Tato „neviditelná ruka“ automaticky koordinuje trh k obecné prosperitě. Pokud se jedinec působící na volném trhu chová v souladu se svými ekonomickými zájmy, bude fungovat ekonomika jako celek efektivně. Dalším kritériem je pružnost cen, přičemž ceny výrobků, služeb a výrobních faktorů jsou schopné automaticky reagovat na aktuální situaci a tím koordinují akce jednotlivých ekonomických subjektů a zajišťují automatickou rovnováhu na trhu. Pokud jsou splněny tyto 2 podmínky, nejsou nutné státní zásahy do tržního prostředí a trh se vyznačuje schopností seberegulace.⁷

Druhým ekonomickým proudem nazírajícím na problematiku státní intervence do ekonomiky je Keynesovská ekonomie, která získala název podle Johna Maynarda Keynesa, významného anglického ekonoma. Neoklasický přístup k ekonomii byl dominantní do té doby, než se objevily negativní světové události, kterými byly dvě světové války a mezi nimi probíhající Velká hospodářská krize (neboli Velká deprese). Tyto události způsobily nutnost přehodnocení pohledu na tehdejší příliš liberální ekonomiku, která nebyla schopna se z takto významných světových událostí vzpamatovat bez vnější pomoci. J.M.Keynes proto přišel s teorií, ve které popřel pružnost cen na trhu a z toho vyplývající schopnost seberegulace ekonomiky. Na základě této teorie začaly vlády jednotlivých států více intervenovat v oblasti ekonomiky a přinesly významný stimul, který pomohl překonat období meziválečné hospodářské krize.⁸

⁶ KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 9-18. ISBN 80-86898-99-7.

⁷ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 20-23. ISBN 978-80-247-4386-8.

⁸ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 20-23. ISBN 978-80-247-4386-8.

3. Fiskální politika

Fiskální politika je součástí výše zmíněné hospodářské politiky. Společně s monetární politikou představuje nástroj, jak udržet zdravou ekonomiku, neboť ta má svou cykličnost i rostoucí i klesající tendence.⁹

3.1. Předmět zkoumání fiskální politiky

Nyní již přejdeme k meritu této práce. Předmět zkoumání hospodářské politiky vychází již z názvu tohoto slovního spojení. Přívlastek fiskální ovšem není v českém jazyce příliš obvyklý, a tak je nutné si vysvětlit původ a význam tohoto slova. Původ slova nachází své kořeny až ve starověkém Římě, kde panovník vybíral daně na chod impéria. Samotný pojem „fiscus“ doslovně označoval košík nebo měšec, do kterého byly daně vybírány z okolních provincií. Později byla tímto pojmem označována státní pokladna, ze které panovník vynakládal finanční prostředky na různé účely (vyplácení poddaných, náklady na válečné výpravy, výstavbu infrastruktury a další).¹⁰

„Fiskální politikou rozumíme využívání takových nástrojů, jako jsou výdaje ze státního rozpočtu, daně, cla, pravidla amortizace apod. k ovlivňování ekonomických procesů. Jde zejména o záměrné změny ve výdajích ze státního rozpočtu a v daních s cílem uvést ekonomiku do rovnováhy a podporovat její růst“¹¹

3.2. Cíle fiskální politiky

Hlavním cílem fiskální politiky státu je zajištění stabilního ekonomického růstu, který ovšem bývá kvůli existenci jevů bránících dosažení efektivní tržní alokace těžce realizovatelný. Tyto jevy označujeme jako tržní selhání. Jejich příčiny jsou převážně existence externalit, veřejných statků, tendence k monopolizaci či asymetrie informací.

⁹ BACHANOVÁ, Veronika a Petr MUSIL. Praktikum makroekonomie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Praktikum, s. 173. ISBN 978-80-7380-158-8.

¹⁰ Fiscal Definition & Meaning – Merriam-Webster. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online dictionary [online]. Copyright ©2006 [cit. 03.01.2023]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fiscal>

¹¹ JUREČKA, Václav. Makroekonomie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 188. ISBN 978-80-247-4386-8.

Proto se státy pomocí příslušných výkonných subjektů snaží o aktivní zásahy do ekonomiky s cílem snížení následků tržních selhání a výkyvů hospodářského cyklu. Dalším cílem fiskální politiky je udržení nízké míry nezaměstnanosti a stabilní cenové hladiny.¹²

Všechny tyto cíle jsou definovány ex ante, ale aby bylo možné posoudit výsledek naplnění těchto cílů ex post, každý cíl má své ukazatele, na základě kterých lze zjistit současný stav či posoudit účinnost již dříve zavedených opatření.

Inflace – Málokterý pojem se skloňoval v mediálním prostoru posledního roku tak, jako tomu bylo u inflace. Inflace spočívá ve zvyšování cenové hladiny, čímž se snižuje reálná kupní síla peněz. Abychom mohli měřit růst či pokles inflace, byl vytvořen nástroj s názvem Index spotřebitelských cen (CPI – Customer Price Index).¹³ Tento index obsahuje reprezentativní soubor nazývaný jako spotřební koš, který znázorňuje ceny potravinářského zboží (potraviny, nápoje, tabák), nepotravinářského zboží (oblečení, potřeby pro domácnost, nábytek, zboží pro volný čas aj.) a služeb (doprava, vzdělání, stravování a ubytování, finanční služby aj.) v určitém období.¹⁴ Přestože se doporučuje obsah spotřebního koše neměnit pro zachování relevantnosti výsledků, po určitém čase je nutné obsah koše přizpůsobit změnám struktury výdajů běžných domácností. V České republice je ve spotřebním koši 700 položek, přičemž ceny jednotlivých položek zjišťuje každý měsíc Český statistický úřad, který zároveň inflaci vypočítává.

Snahou vlády je samozřejmě uchovat inflaci na co nejnížší úrovni, přičemž doporučenou hodnotou jsou 1-2 % průměrné roční míry inflace. Na základě CPI lze monitorovat vývoj inflace a následky provedených protiinflačních opatření.¹⁵

¹² KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-99-7.

¹³ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 114-116. ISBN 978-80-247-4386-8.

¹⁴ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 114-116. ISBN 978-80-247-4386-8.

¹⁵ What Is Inflation Targeting, and How Does It Work? Investopedia [online]. Dostupné z: https://www.investopedia.com/terms/i/inflation_targeting.asp

HDP neboli hrubý domácí produkt je dalším typem makroekonomického agregátu. Dle metodiky Českého statistického úřadu „*je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území; používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky.*“¹⁶

Jedná se o ukazatel, který funguje jako celosvětové měřítko pro hodnocení výkonnosti ekonomiky daného státu. Jeho výpočet se skládá ze 4 složek, kterými jsou:

- C – spotřeba domácností (consumption);
- I – hrubé soukromé investice (investment);
- G – vládní výdaje na nákup výrobků a služeb (government);
- NX – čistý export – rozdíl mezi exportem a importem;

HDP daného státu poté lze vyjádřit jako součet daných složek.¹⁷

➔ $HDP = C + I + G + NX$

Cílem fiskální politiky státu je zajistit co nejvyšší růst HDP pro získání vyššího množství finančních prostředků s přihlédnutím k míře inflace. Doporučené tempo růstu HDP je 3 % ročně, neboť vyšší růst by mohl být kontraproduktivní.¹⁸

Nezaměstnanost – Při hodnocení nezaměstnanosti obyvatel je nutné rozlišovat tři kategorie občanů. Zaměstnanost se hodnotí pouze u osob v produktivním věku neboli ve věku od 15 do 64 let, přičemž rozlišujeme osoby zaměstnané, nezaměstnané (osoby, které momentálně nemají práci, ale aktivně se snaží o její nalezení a jsou evidovány na úřadu práce) a ekonomicky neaktivní. Nejčastějším ukazatelem pro demonstrativní znázornění je míra nezaměstnanosti. Tu vypočítáme jako podíl počtu

¹⁶ Český statistický úřad. (2021). Hrubý domácí produkt (HDP). [online] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp- [citováno 14.03.2023].

¹⁷ BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 34-37. ISBN 978-80-7380-831-0.

¹⁸ What Is the Ideal GDP Growth Rate? The Balance – Make Money Personal [online]. Dostupné z: <https://www.thebalancemoney.com/what-is-the-ideal-gdp-growth-rate-3306017>

nezaměstnaných (N) k ekonomicky aktivním (zaměstnaní + nezaměstnaní, značíme EA).¹⁹

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{N}{EA} * 100$$

3.3. Typy fiskální politiky

Na základě předchozí podkapitoly můžeme přistoupit k typům fiskální politiky, neboť cílem aplikace konkrétního typu fiskální politiky je ovlivnění některého z výše uvedených ukazatelů.

Česká republika se stejně jako většina světových států zformovala do podoby smíšeného hospodářství neboli tržní ekonomiky se zásahy státu. Na základě předchozích zkušeností převládá v dnešní době ekonomický názor, že socialistické systémy a centrálně plánované ekonomiky jsou neefektivní. Fiskální politika dnešní doby se opírá a původní keynesovskou makroekonomickou teorii, jenž předpokládá v tržní ekonomice nerovnováhu mezi agregátní poptávkou a agregátní nabídkou, které podléhají cyklickým výkyvům ekonomik.²⁰

Proto se v dnešní době ve většině vyspělých států setkáváme s kapitalistickým ekonomickým systémem s intervencemi ze strany státu. Tyto intervence mohou mít buď restriktivní nebo expanzivní podobu.

3.3.1. Expanzivní fiskální politika

Slovo expanzivní pochází z latinského *expans*, které v překladu znamená rozšířit se. Z toho vyplývá, že pokud se vláda rozhodne aplikovat tento typ fiskální politiky, důvodem pro jeho aplikaci je snaha o nastartování výkonnosti ekonomiky a z toho plynoucí růst HDP a zaměstnanosti. Expanze může přijít ze dvou stran, kterými jsou výdaje a daně.²¹

¹⁹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 137-139. ISBN 978-80-247-4386-8.

²⁰ KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 12-14. ISBN 80-86898-99-7.

²¹ Expansive | Etymology, origin and meaning of expansive by etymonline. Etymonline – Online Etymology Dictionary [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/expansive>

Expanzivní výdajová politika znamená zvýšení vládních výdajů na určité statky a služby. Jedná se například o nákup materiálů na výstavbu státní infrastruktury, který má za následek zvýšení produkce a produktu, vedoucí k vytvoření poptávky na trhu práce a poptávky na trhu zboží. Expanzivní výdajová politika má v tomto směru vliv na zaměstnanost, která v důsledku vyšší poptávky po práci vytváří nová pracovní místa, jež mohou být zaplněna dosud nezaměstnanými osobami. Zároveň také nákup materiálů zvyšuje tržby prodávajících subjektů, které z této situace těží ziskem finančních prostředků. Subjekty zainteresované ve výstavbě výše zmíněné státní infrastruktury získávají finanční prostředky, které jsou dále použity na spotřebu, což vede ke zvýšení HDP.²²

Dalším případem aplikování expanzivní fiskální politiky je změna daňové politiky, konkrétně snížení daňové zátěže. V tomto případě hovoříme také o expanzivní daňové politice, přestože daně se snižují a nerostou, jak by se očekávalo dle přívlastku expanzivní. K tomuto kroku se vláda uchýlí v situaci, kdy se snaží zvýšit důchody domácností a zisky firem s vidinou stimulace spotřebního komponentu agregátní poptávky, který bude mít za následek zvýšení HDP.²³ Tím se také zvyšuje blahobyt obyvatelstva, neboť lidé si mohou dovolit pořídit vyšší množství statků nebo statky vyšší kvality. Zároveň ovšem snížení daňové zátěže může na obyvatele působit demotivačně ve vztahu k práci, neboť lidé s dostatečným disponibilním důchodem mohou začít preferovat volný čas před prací.²⁴

3.3.2. Restriktivní fiskální politika

V případě restriktivní fiskální politiky nacházíme původ slova v latinském re-strictum, které znamená škrtit, což vypovídá o snaze vlády „příškrtit“ vládní výdaje a zvýšit vládní příjmy. K restrikci lze opět přistoupit pomocí změny výše výdajů a změny daňové struktury.²⁵

²² JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 197-206. ISBN 978-80-247-4386-8

²³ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 197-206. ISBN 978-80-247-4386-8

²⁴ KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 14. ISBN 80-86898-99-7.

²⁵ Restrictive | Etymology, origin and meaning of restrictive by etymonline. Etymonline – Online Etymology Dictionary [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/restrictive>

Restriktivní výdajová politika aplikuje snížení vládních výdajů, které negativně ovlivní agregátní poptávku. Výsledkem aplikace této politiky dojde ke snížení produkce a produktu, jejímž negativním následkem je snížení zaměstnanosti. Cílem výdajové restrikce je ovšem snížení míry inflace a získání prostředků na snížení státního dluhu. Pokud je tato politika krátkodobá, dojde k naplnění žádoucích cílů. Z dlouhodobého pohledu se však tato politika jeví jako negativní, neboť snížení zaměstnanosti a disponibilních důchodů vede k úpadku HDP.

Restriktivní daňová politika bývá aplikována v případě, kdy je agregátní poptávka příliš vysoká ve vztahu k produkčnímu potenciálu ekonomiky, čímž zvyšuje inflační tlaky. Zvýšení daní má proto za následek ochlazení ekonomiky, které na základě nižšího disponibilního důchodu obyvatel snižuje výdaje domácností, čímž se snižuje objem peněz v oběhu a inflace klesá společně s agregátní poptávkou. Tato politika by opět měla mít pouze dočasný charakter, neboť její zavedení může mít za následek migraci obyvatel či přesun výroby ze strany firem do zahraničí za nižší daňovou sazbou, z níž plynou nižší náklady na výrobu.²⁶

Zároveň se v prostředí vysokých daní uplatňují 2 protichůdné efekty, kterými jsou substituční a důchodový efekt. Substituční efekt spočívá v tom, že lidé při vysokých daních mají nižší tendenci pracovat, neboť vysoké daně působí demotivačně ve vztahu k práci a lidé nahrazují práci volným časem. Opačným efektem, který může být vyvolán zvýšením daní, je tzv. důchodový efekt, který vypovídá o tom, že nabídka na trhu práce naopak roste více než za normálního stavu, neboť lidé mají tendenci kompenzovat nižší disponibilní důchody vyšším množstvím odvedené práce.²⁷

3.4. Nástroje fiskální politiky

V předchozí kapitole jsme se dozvěděli o způsobech, jakými může vláda intervenovat v oblasti fiskální politiky, aby naplnila cíle plynoucí z aktuálních potřeb a trendů a tím reagovala na současnou ekonomickou situaci. Nástroje, pomocí kterých může předem definovaných cílů dosáhnout, dělíme do dvou skupin.

²⁶ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 197-201. ISBN 978-80-247-4386-8

²⁷ KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 39. ISBN 80-86898-99-7.

Vestavěné stabilizátory jsou opatření fiskální politiky, které po jejich implementování již nepotřebují další schvalování a intervence ze strany subjektu, který o nich rozhodl. Jedná se o automatické nástroje, jejichž účelem je zajištění efektivního využití výrobních zdrojů na trhu s tendencí k automatické stabilizaci ekonomiky. Skutečně vyrobený produkt by se po zavedení vestavěných stabilizátorů měl co nejméně odchylovat od potenciálního produktu. Cílem je tedy zajištění makroekonomické rovnováhy, aniž by bylo nutné provádět další intervence.²⁸

V praxi by měly fungovat takovým způsobem, že v době ekonomického vzestupu zmírňují expanzi pomocí snížení výdajů, čímž budou působit restriktivně, a naopak v období ekonomického poklesu působí expanzivně ve smyslu zvyšování výdajů. Tímto způsobem by měly vestavěné stabilizátory zajišťovat rovnováhu bez dalších zásahů ze strany vlády či parlamentu.²⁹

Příklady vestavěných stabilizátorů:

Progresivní daň z příjmu

Tato daň je zprvu diskrečním opatřením, kdy zákonodárny orgán rozhodne o implementaci zákona, který stanoví podmínky, dle kterých bude docházet k automatickému danění příjmů na základě hospodářské situace. Principem této daně je stupnice, podle které roste sazba daně rychleji než samotný příjem. V době hospodářského rozmachu roste daň společně s růstem příjmů, čímž působí jako decelerační prostředek zabraňující přehřátí ekonomiky, neboť disponibilní důchod domácností neroste takovým tempem. Naopak v případě hospodářského poklesu se sazba daně snižuje rychleji než klesající důchody domácností, čímž brzdí pokles agregátní poptávky a případný vznik recese. Po implementaci této daně do daňového systému státu se stává z diskrečního opatření vestavěný stabilizátor.³⁰

²⁸ BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 223-226. ISBN 978-80-7380-831-0.

²⁹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 190-191. ISBN 978-80-247-4386-8

³⁰ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s.190-191. ISBN 978-80-247-4386-8

Pojištění pro případ nezaměstnanosti

Dalším příkladem vestavěného stabilizátoru je pojištění, které opět reaguje na makroekonomickou situaci. V případě hospodářského vzestupu doprovázeného vysokou mírou zaměstnanosti je zavedeno pojištění, z něž putují prostředky do zavedeného kompenzačního fondu. V tento moment odvádějí pracující lidé část svého důchodu do pojištění, čímž se snižuje jejich disponibilní důchod a množství peněz v oběhu. To má za následek snížení agregátní poptávky, která by mohla vést k příliš rychlému růstu ekonomiky, který může být nežádoucí. Pokud poté dojde v důsledku cykličnosti ekonomiky k jejímu poklesu, s čímž souvisí pokles zaměstnanosti, bývají vypláceny podpory z fondu, do něž byly vybírány prostředky v situaci hospodářského růstu. Tím získávají lidé speciální finanční pomoc, která má zabránit poklesu agregátní poptávky a snížit hospodářský pokles.³¹

Druhým nástrojem fiskální politiky jsou diskreční opatření, která mají povahu jednorázových akcí, kdy vestavěné stabilizátory nepostačují na udržení makroekonomické rovnováhy, a tak je stát nucený intervenovat určitými nástroji pro opětovné nastolení rovnovážného stavu ekonomiky a zmírnění průběhu ekonomického cyklu. Hlavními diskrečními nástroji jsou změny výdajů veřejných rozpočtů a změny daňových sazeb. V případě hrozícího hospodářského úpadku nebo naopak nezdravého hospodářského růstu může vláda vlivem změny daňových sazeb či změnou alokace výdajů veřejného rozpočtu ovlivnit výši agregátní poptávky, čímž dojde k ochlazení nebo naopak nastartování ekonomiky.³²

V oblasti diskrečních opatření ovšem opět narážíme na spor mezi příznivci keynesiánské ekonomické teorie a klasické ekonomické teorie. Monetaristé jakožto příznivci klasické teorie zastávají názor, že jednorázové zásahy státu do ekonomiky mají negativní dopad na ekonomickou rovnováhu a zastávají názor schopnosti autoregulace trhu. V tomto směru jim občas nelze než dát za pravdu, neboť na základě empirických dat lze tvrdit, že státní intervence nejsou vždy zcela efektivní.

Důvodem nižší efektivity státních zásahů jsou problémy se zpožděními, neboť reakce vlády na aktuální problémy přichází většinou s určitým prodlením na základě

³¹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 190-191. ISBN 978-80-247-4386-8

³² BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 223-224. ISBN 978-80-7380-831-0.

výsledků makroekonomických agregátů. První zpoždění tedy probíhá na základě pozdní identifikace ekonomických změn. Další zpoždění se projeví při implementaci daného opatření, které má za cíl stabilizovat probíhající jevy, neboť proces rozhodnutí o provedení stabilizačního kroku a jeho samotné provedení zabere určitý čas. Posledním typem zpoždění je zpoždění reakční, kdy ekonomickým aktérům trvá nějakou dobu, než provedené opatření zaregistrují a začnou na něj reagovat. Proces zjištění informací o probíhajících jevech jako je například recese, rozhodnutí o příslušných opatřeních společně s jejich implementací a reakce ekonomických subjektů může dosáhnout tak značného zpoždění, že výše zmíněná recese již bude na ústupu a opatření přijaté jejím tvůrcem bude mít kontraproduktivní vliv na nastalou situaci.³³

3.5. Funkce fiskální politiky

Na základě činnosti subjektů fiskální politiky lze kategorizovat provedené kroky dle jejich funkce. Rozlišujeme zde oblast mikroekonomickou a makroekonomickou na základě toho, ve které oblasti bude mít provedený fiskální krok zamýšlený vliv.

Alokační funkce fiskální politiky – Alokační funkce se uplatňuje v mikroekonomické rovině, přičemž její hlavní význam spočívá v soustředění a vynaložení finančních prostředků na předem stanovené účely. Tyto finanční prostředky čerpané z veřejných rozpočtů slouží například k úhradě produkce veřejných statků, které stát poskytuje bezúplatně svým občanům.³⁴ Do alokační funkce také patří rozhodování o jejich struktuře, přičemž pro veřejné statky platí 4 charakteristiky.

- Nedělitelnost spotřeby mezi jednotlivé občany;
- Nevylučitelnost ze spotřeby;
- Nesoutěživost spotřebitele;

³³ KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 47-48. ISBN 80-86898-99-7.

³⁴ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 189-190. ISBN 978-80-247-4386-8

- Nulové mezní náklady na spotřebu každého dalšího jedince;³⁵

Redistribuční funkce fiskální politiky – Tuto funkci lze převést do českého jazyka jako přerozdělovací, jejímž hlavním cílem je zmírnění nerovnosti mezi ekonomickými subjekty na základě rozdílné výše důchodů. Jedná se opět o mikroekonomickou funkci, neboť cílená pomoc se týká pouze určité skupiny obyvatel. Důležité je nalézt rovnováhu mezi podporou a vlastní činností ekonomického subjektu, aby lidé nespolehali na podporu ze strany státu a tím odmítali svou vlastní odpovědnost.

Stabilizační funkce fiskální politiky – Stabilizační funkce fiskální politiky je jedinou makroekonomickou funkcí fiskální politiky, jež využívá již výše zmíněných nástrojů fiskální politiky pro zajištění ekonomické stability odstraňováním odchylek skutečného produktu od produktu potenciálního. Na základě státní intervence v oblasti výše a struktury agregátní poptávky a agregátní nabídky vytvářejí odpovědné fiskální subjekty prostředí pro realizaci hlavních cílů, jimiž jsou vnější ekonomická rovnováha, cenová stabilita, rovnovážný produkt a plná zaměstnanost.³⁶

3.6. Interakce fiskální a monetární politiky

„Monetární politika je oblastí ekonomické politiky, která usiluje o dosažení ekonomicko-politických cílů působením na monetární veličiny, jako jsou zejména nabídka peněz a výše úrokové míry. Ústřední místo v monetární politice zaujímá centrální banka“³⁷

Monetární politika je stejně jako politika fiskální součástí hospodářské politiky státu. Z výše uvedené definice však lze na první pohled rozlišit rozdíly. Zatímco u fiskální politiky je hlavní autoritou vláda, hlavní monetární autoritou je centrální banka, v prostředí České republiky se jedná o Českou národní banku, která je zřízena Ústavou ČR a svou činnost vykonává v souladu se zákonem č. 6/1993 Sb., o České

³⁵ NAHODIL, František. Veřejné finance v České republice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-162-5.

³⁶ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 189-190. ISBN 978-80-247-4386-8

³⁷ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 166. ISBN 978-80-247-4386-8

národní bance, ve znění pozdějších předpisů.³⁸ Společným předmětem zájmu je stabilita cenové hladiny, ovšem monetární politika tohoto cíle dosahuje pomocí jiných nástrojů. Centrální banka může svou činností cílit také na ekonomický růst, plnou zaměstnanost a vnější rovnováhu, to vše ovšem pouze při zachování cenové stability.

Hlavní nástroje monetární politiky pro zajištění stabilní cenové hladiny jsou:

- Diskontní sazby
- Operace na volném trhu
- Povinné minimální rezervy
- Intervence na devizových trzích³⁹

Tyto nástroje ovlivňují nabídku peněz, úrokovou míru a měnový kurz dané měny. Jedná se o výlučnou činnost pouze centrální banky, která si v těchto oblastech počíná poměrně nezávisle a lze ji považovat za určitý typ monopolu. Ve své činnosti se ovšem řídí aktuální ekonomickou situací a dochází zde k významné interakci s vládou dané země.

Stejně jako u fiskální politiky bývá prováděna expanzivní a restriktivní politika, která má za cíl již výše zmíněné zajištění stabilní cenové hladiny. Hlavním způsobem zajištění je ovlivňování úrokové míry. Rozlišujeme 3 základní úrokové míry, které centrální banka stanoví pro přesun finančních prostředků mezi ní a obchodními bankami, čímž ovlivňuje množství peněz v oběhu.⁴⁰

Dvoutýdenní repo sazba je sazbou, za kterou mohou obchodní (komerční) banky ukládat přebytečné finanční prostředky pomocí tzv. repo operací. Lhůta těchto vkladů je dvoutýdenní, přičemž centrální banka po této lhůtě vrátí obchodní bance jistinu navýšenou o předem stanovenou repo sazbu. Za uložení peněz u centrální banky jsou obchodní bance poskytnuty cenné papíry neboli dluhopisy, které jsou navraceny při vzájemném vypořádání.

³⁸ BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 230-231. ISBN 978-80-7380-831-0.

³⁹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 166-167. ISBN 978-80-247-4386-8

⁴⁰ BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 233. ISBN 978-80-7380-831-0.

Diskontní sazba spočívá opět v uložení přebytečných likvidních prostředků u centrální banky, přičemž na rozdíl od repo sazby se liší délkou uložení prostředků a rychlostí vypořádání uložení. Tato sazba bývá zpravidla nižší než repo sazba.

Lombardní sazba je opakem sazby diskontní, neboť její použití spočívá ve vypůjčení likvidních prostředků ze strany obchodní banky ve prospěch banky centrální. Obchodní banka tedy vypůjčí finanční prostředky centrální bance, která později uhradí jistinu navýšenou o lombardní sazbu za zprostředkování likvidních prostředků, přičemž lombardní sazba je vyšší než repo sazba.⁴¹

3.7. Rozdíl mezi fiskální a rozpočtovou politikou

Přestože většina autorů považuje přívlastky fiskální a rozpočtová politika za synonyma, ve skutečnosti tomu tak není. Rozpočtová politika označuje procesy, které probíhají v rámci veřejné rozpočtové soustavy. Odehrává se na několika úrovních (centrální, regionální a místní), přičemž jejím cílem je vytvořit dostatečné finanční prostředky, aby bylo možné profinancovat veřejné výdaje. Rozpočtová politika se zaměřuje výhradně na realizaci alokační, případně redistribuční fiskální funkci. Jejím cílem tedy není ovlivňování agregátní nabídky, nýbrž pouze nashromáždění finančních prostředků pro pozdější potřeby.⁴²

Fiskální politika na straně druhé má za úkol aplikování stabilizační fiskální politiky. Rozdíl je také z pohledu historického, neboť fiskální politika začala být aplikována později na základě keynesiánské ekonomické teorie, ovšem rozpočtová politika bývala aplikována již dávno předtím. Všechny rozdíly uvedených 2 politik zobrazuje tabulka č.1.

Tabulka č.1 – Rozdíly mezi rozpočtovou a fiskální politikou

	Rozpočtová politika	Fiskální politika
Teoretická východiska	Keynesiánské finance	Klasické finance

⁴¹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 168-169. ISBN 978-80-247-4386-8

⁴² HAMERNÍKOVÁ, B. a kol. *Veřejné finance*. Victoria Publishing, Praha 1996, s.151.

Kompetentní subjekty	Vláda	Ministerstvo financí
Zaměření	Realizace alokačních a redistribučních záměrů	Makroekonomická stabilita a stimulace
Vztah k rozpočtu	Vyrovnanost je prioritou	Vyrovnanost není prioritou

Zdroj: Vlastní zpracování dle: HAMERNÍKOVÁ, B. a kol. Veřejné finance. Victoria Publishing, Praha 1996, s.151.

4. Rozpočtová soustava ČR

Rozpočtová soustava ČR je hlavním zdrojem finančních prostředků státu k naplnění předem stanovených fiskálních cílů. Do rozpočtové soustavy České republiky na ústřední úrovni řadíme státní rozpočet ČR a také rozpočty tzv. státních účelových fondů. Na regionální úrovni rozlišujeme krajské rozpočty, kterých je 14 dle počtu krajů ČR, a také rozpočty měst a obcí různé velikosti, kterých je přes 6000. Do rozpočtové soustavy ČR patří také Regionální rady regionů soudržnosti, dále státní fondy pro podporu podnikání, státní privatizační fondy a v poslední řadě státní svěřenecké fondy.⁴³

4.1. Státní rozpočet ČR

Státní rozpočet je hlavním, a také nejdůležitějším rozpočtem České republiky a lze ho definovat z časového hlediska jako finanční plán vlády, kterým budou naplňovány a financovány cíle ve všech oblastech nejen hospodářské politiky, ale i sociální, kulturní a dalších.⁴⁴

V zákoně č. 218/2000 Sb., zákon o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, nalezneme státní rozpočet definován jako:

„Státní rozpočet představuje finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce. K tomuto účelu státní rozpočet soustřeďuje rozpočtové příjmy vymezené tímto nebo zvláštním zákonem.“⁴⁵

Bývá zpravidla stanoven na 1 rozpočtový rok, který bývá totožný s rokem kalendářním, čemuž tak není pravidlem ve všech státech, například v USA začíná rozpočtový rok již v říjnu.⁴⁶

⁴³ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 36-38. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁴⁴ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 42. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁴⁵ 218/2000 Sb. Zákon o rozpočtových pravidlech. *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-218>

⁴⁶ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 192. ISBN 978-80-247-4386-8

Z hlediska věcného a procesního lze státní rozpočet definovat jako tok finančních prostředků, který je oboustranný, neboť probíhá jak na straně příjmové, tak na straně výdajové.

Posledním hlediskem možného posouzení státního rozpočtu je právní hledisko, které definuje státní rozpočet jako právní normu poté, co je projednán a schválen Poslaneckou sněmovnou a podepsán prezidentem republiky.

Shrnutím následujících definic lze státní rozpočet definovat jako centralizovaný peněžní fond, který na základě bilance svých příjmů a výdajů financuje předem definované cíle na dané rozpočtové období.⁴⁷

Výsledné shrnutí naplnění hospodaření s prostředky státního rozpočtu je zpětně dohledatelné, neboť Ministerstvo financí zpracovává dokument s názvem Státní závěrečný účet. Zde lze dohledat výši jak státních výdajů společně s účelem jejich využití, tak také příjmy za daný rok. Součástí jsou zároveň závěrečné účty jednotlivých kapitol státního rozpočtu.⁴⁸

Celý rozpočtový proces probíhá v několika krocích, přičemž základní návrh státního rozpočtu vychází z tzv. střednědobého výhledu, který se snaží s maximální přesností predikovat příjmy a výdaje na dva po sobě jdoucí roky, které následují po daném rozpočtovém roce. Samotný návrh státního rozpočtu musí být předložen do tří měsíců před začátkem nového rozpočtového období. Poté, co je návrh zpracován na základě střednědobého výhledu, se předkládá Poslanecké sněmovně, která ve třetím čtení návrh přijme či nikoliv. Předchozí první čtení má povahu stanovení objemu a příjmů a výdajů, ve druhém čtení probíhá diskuse a rozprava nad strukturou příjmů a výdajů v již schváleném objemu. Pokud se ovšem Poslanecká sněmovna neusnese nad finální podobou státního rozpočtu ve třetím čtení, nastává tzv. rozpočtové provizorium, během kterého může být každý měsíc čerpána pouze 1/12 výdajů z předchozího roku.⁴⁹

⁴⁷ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 42. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁴⁸ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 192. ISBN 978-80-247-4386-8

⁴⁹ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 40-42. ISBN 978-80-7552-577-2.

Poté, co je návrh státního rozpočtu připraven, projednán a schválen, nastává jeho realizace v průběhu rozpočtového období, které trvá od 1.1. do 31.12. daného roku. V průběhu realizace jsou prováděny průběžné kontroly ze strany subjektů, které jsou za danou oblast rozpočtu zodpovědné. Kontrola probíhá také po skončení rozpočtového období, kdy MF zpracovává již výše zmíněný státní závěrečný účet.⁵⁰

Často frekventované slovo v souvislosti se státním rozpočtem je schodek. Tento pojem se objevoval v mediálním prostoru posledních let velmi často, a i člověk příliš nezainteresovaný v ekonomické situaci státu se s ním pravděpodobně setkal. Schodkem označujeme situaci, kdy příjmy státního rozpočtu jsou nižší než jeho výdaje a zákonitě dochází k deficitu. Z logiky věci a znalosti úvěrové politiky by se nabízelo řešení v podobě snížení výdajů na minimální možnou úroveň, aby bylo možné deficit pokrytý z půjčky zaplatit v co nejkratším čase. V současné době se ovšem deficitní státní rozpočty staly normou a žádný světový stát se nemůže pyšnit finančními prostředky pocházejícími pouze z jejich vlastní produkce a nulovým státním dluhem.

Důležitým ukazatelem úrovně zadlužení, který může signifikovat vážnost situace, je vyjádření výše dluhu v poměru k HDP. Čím vyšší je tento poměr (v ČR se jedná zhruba o 40 %), tím kritičtější situaci označuje, neboť výše úroku za zprostředkování půjčky tvoří významný výdaj státního rozpočtu. Neboli s rostoucím dluhem se zvyšuje objem peněz vyplacených na úrocích, čímž klesá objem finančních prostředků ve státním rozpočtu. Z dlouhodobého hlediska lze tedy říct, že státní dluh nemůže růst rychleji, než jaké je tempo růstu ekonomiky. Z krátkodobého hlediska se ale v případě aplikace expanzivní fiskální politiky může jednat o pozitivní jev, neboť náklady spojené s uhrazením dluhu mohou být nižší než výsledky provedené ekonomické expanze.⁵¹

4.1.1. Příjmy státního rozpočtu

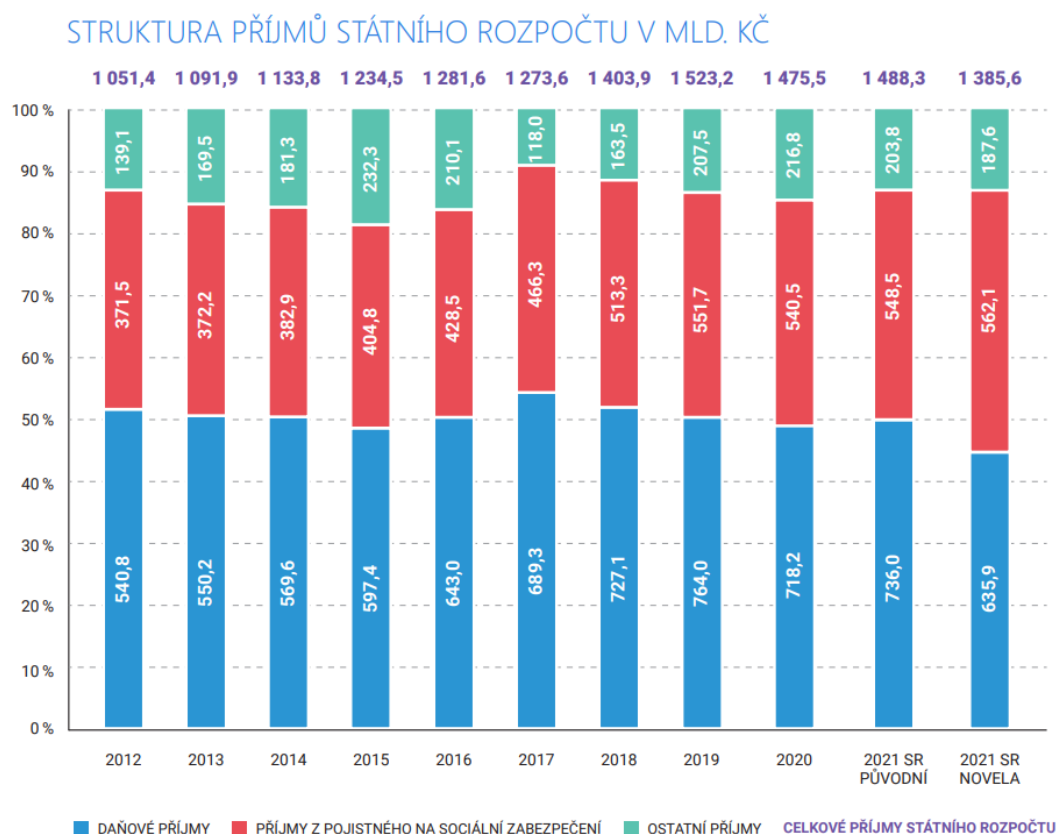
Příjmová strana je neodmyslitelnou částí státního rozpočtu, neboť na základě vybraných finančních prostředků může stát plnit předem definované cíle a hradit náklady spojené s naplňováním těchto cílů. Existuje nespočet typů příjmů státního

⁵⁰ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 41. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁵¹ KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 57-58. ISBN 80-86898-99-7.

rozpočtu, pro zjednodušení si příjmy rozdělíme do 3 kategorií, které jsou z hlediska objemu získaných finančních prostředků nejvýznamnější (viz. graf č.1).

Graf č.1 – Struktura příjmů státního rozpočtu v mld. Kč

Zdroj: Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

Daňové příjmy – Meritorním příjmem státního rozpočtu jsou finanční prostředky vybrané na základě implementovaného daňového systému. Jedná se o přesun finančních prostředků ze soukromého sektoru do veřejného sektoru, přičemž platba daní je zákonem stanovenou povinností každého občana. (označujeme jako subjekt daně). Do oblasti daňových příjmů řadíme také poplatky (například soudní a správní) a cla, která jsou vybírána při přechodu zboží přes celní hranici. V rámci Schengenského prostoru, který zahrnuje 27 evropských států, nepodléhá pohyb zboží platbě cla. Clo bývá vybíráno pouze ve vztahu k zemím, které nejsou členy

Schengenského prostoru a o jeho výběr se starají orgány celní správy.⁵² Na grafu č.2 můžeme vidět, že daňové příjmy tvoří zpravidla kolem 50 % z celkových příjmů státního rozpočtu.

Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení jsou druhým nejvýznamnějším příjmem státního rozpočtu, ze kterého jsou financovány sociální platby, převážně důchodové dávky. Výše vybraných prostředků na úhradu sociálních plateb je ovšem každoročně nižší než výše vyplacených prostředků, avšak budoucí predikce naznačují, že se rozdíl bude prohlubovat a se stárnutím populace se zvýší počet osob v postproduktivním věku, čímž porostou náklady na důchody. Podíl prostředků vybraných na pojistném na sociální zabezpečení tvoří kolem 33 % z celkových příjmů státního rozpočtu.⁵³

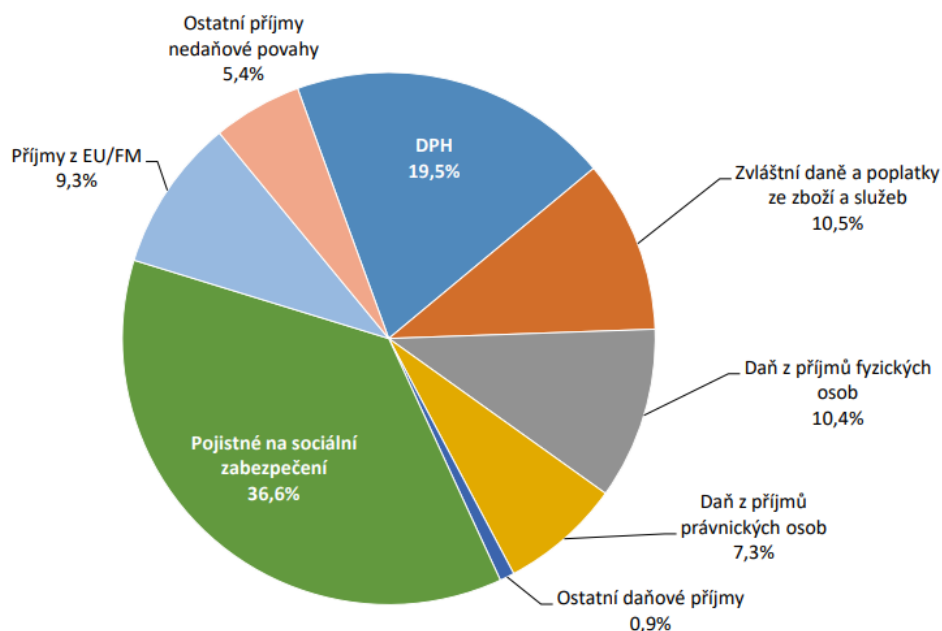
Poslední skupinou příjmů státního rozpočtu tvoří ostatní příjmy. Nejvýznamnější z pohledu výše finančních prostředků jsou příjmy z prodeje nebo pronájmu různých typů majetku ve vlastnictví státu, přijaté investiční a neinvestiční transfery a další.⁵⁴

⁵² HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 45-55. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁵³ Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

⁵⁴ Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

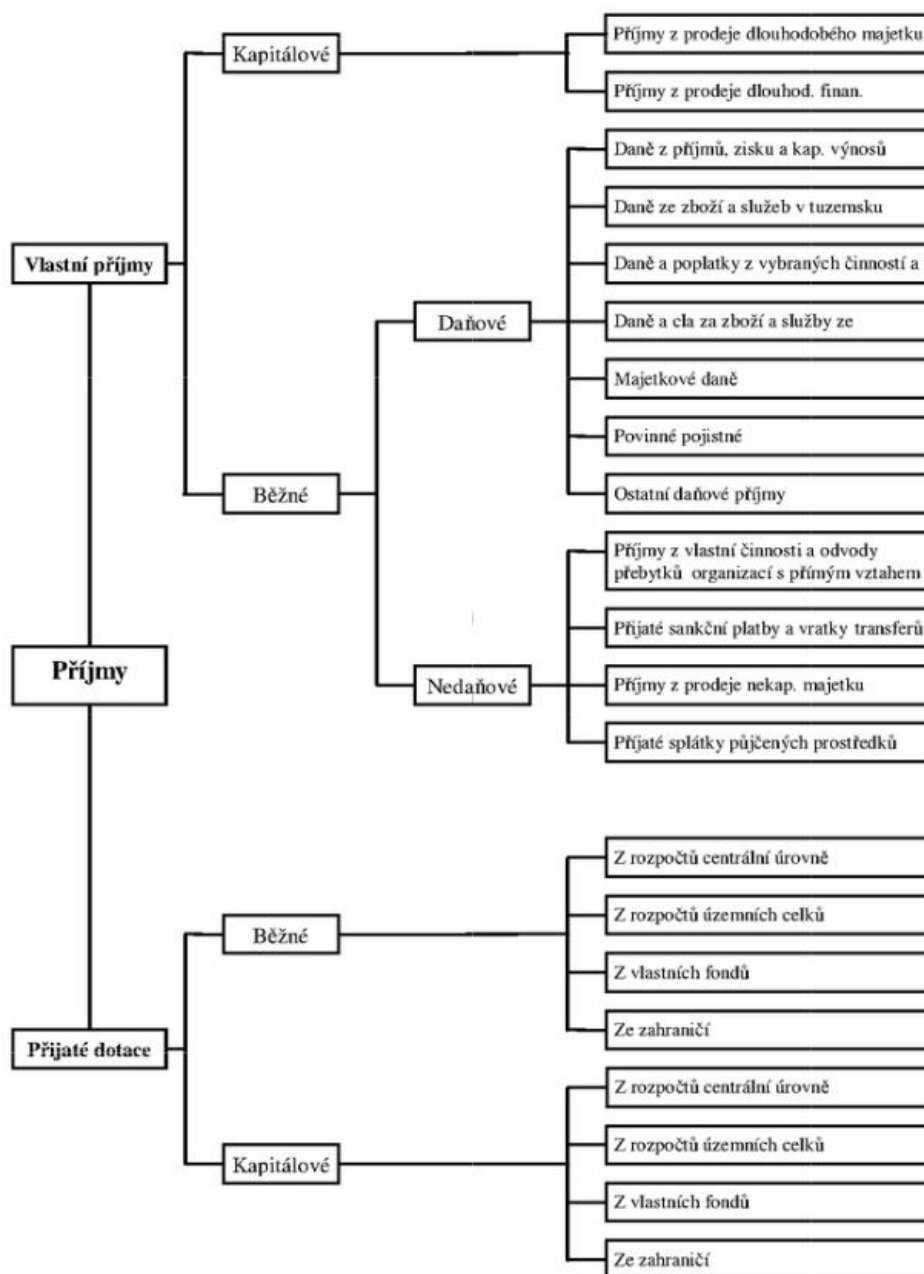
Graf č.2 – Příjmy státního rozpočtu 2020

Zdroj: Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

Graf č.2 zobrazuje strukturu příjmů státního rozpočtu za rok 2020. Stěžejním příjmem jsou daně, na kterých stát v roce 2020 vybral 718 miliard Kč, což tvořilo zhruba 48 % z celkových příjmů státního rozpočtu za tento rok. Rok 2020 byl zvolen jako demonstrativní příklad záměrně, neboť se jedná o rok s nejvyšším nárůstem schodku státního rozpočtu od vzniku samostatné České republiky. Důvodem tohoto jevu byla pandemie Covid-19, na jejíž překonání bylo ze státního rozpočtu vynaloženo velké, a hlavně neočekávané množství finančních prostředků, zároveň příjmy státního rozpočtu byly nižší, než se očekávalo. Výsledkem byl deficit státního rozpočtu ve výši 367,4 miliardy Kč.

Obrázek č.1 – Druhové třídění příjmů státního rozpočtu

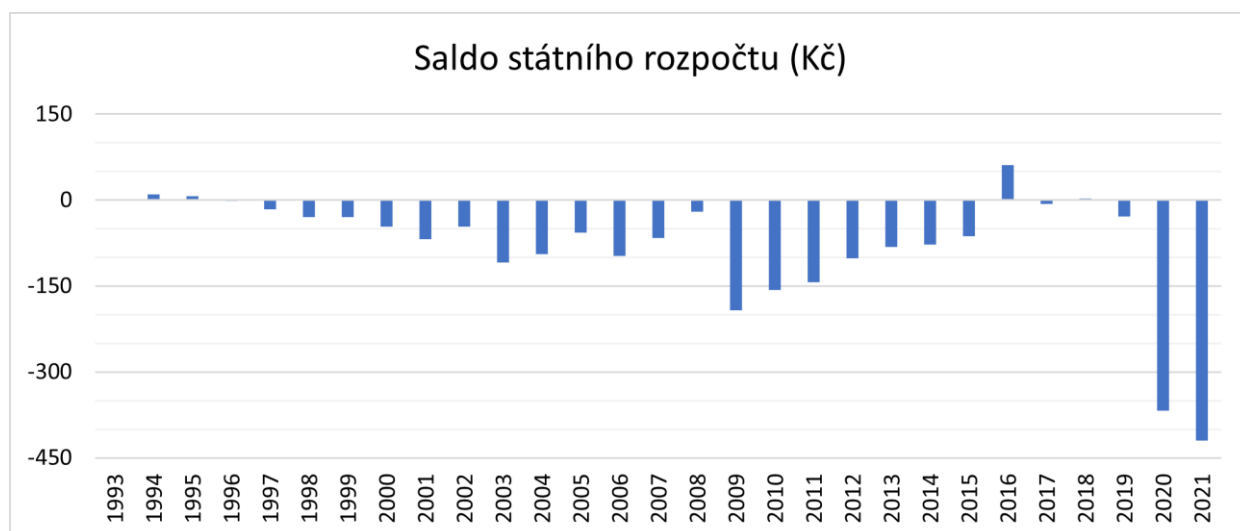

Zdroj: KINŠT, J.: Rozpočtová skladba v roce 2004. Strukturální politika EU a praktické příklady. Publikace pro pracovníky obcí, krajů a jejich organizačních složek. Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 2004, str. 23, aktualizováno.

4.1.2. Výdaje státního rozpočtu

Již od vzniku samostatné České republiky je saldo státního rozpočtu na základě hospodaření s finančními prostředky převážně deficitní (viz. graf č.3), čímž vzniká státní dluh. Vládám se nedaří hospodařit s rozpočtem tak, aby celkové příjmy byly vyšší než celkové výdaje, roky 2020 a 2021 jsou odstrašujícím příkladem. Pojdme se tedy podívat na to, kde a kolik stát utrácí.

Graf č.3 – Saldo státního rozpočtu

Zdroj: Vše o veřejných financích | Národní rozpočtová rada. Národní rozpočtová rada | Střežíme veřejné finance [online]. Dostupné z: <https://www.rozpocetovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>

Výdaje státu se dělí do 2 skupin dle nutnosti jejich úhrady.

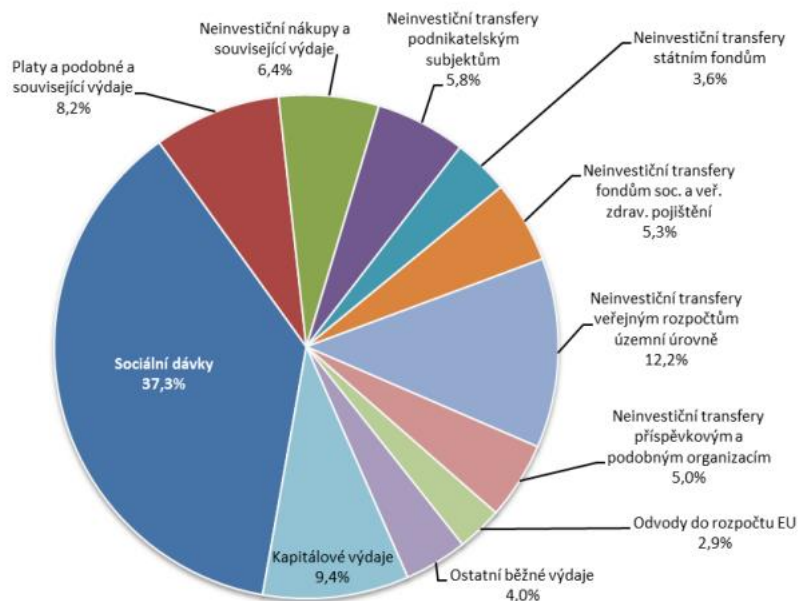
Mandatorní výdaje tvoří největší část z celkových výdajů státu. Jedná se o výdaje, které nelze omezit či zrušit, neboť stát se zavázal tyto výdaje poskytovat ku prospěchu svým občanům, přičemž jejich plnění je ratifikováno v právním systému České republiky. Patří sem především sociální transfery obyvatelstvu, které představují důchody, dávky nemocenského pojištění, podpory v nezaměstnanosti, dávky státní sociální podpory, ale také například obsluha státního dluhu či dotace na obnovitelné zdroje energie. Tyto výdaje jsou ze zákona povinné, z čehož vyplývá, že v případě aplikace restriktivní fiskální politiky by z této skupiny výdajů nebylo možné ušetřit významnou část bez úprav stávajících zákonů.⁵⁵

Quasi mandatorní výdaje jsou druhou skupinou výdajů, přičemž povinnost jejich vyplacení není stanovena zákonem ani jiným typem právní normy, přesto se stát nemůže zříct jejich plnění. Jedná se například o povinnou školní docházku, mzdy pracovníků rozpočtových a příspěvkových organizací, výdaje na obranu, výdaje na

⁵⁵ Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

aktivní politiku zaměstnanosti, transfery ze státního rozpočtu do územních rozpočtů či výdaje na humanitární pomoc.⁵⁶

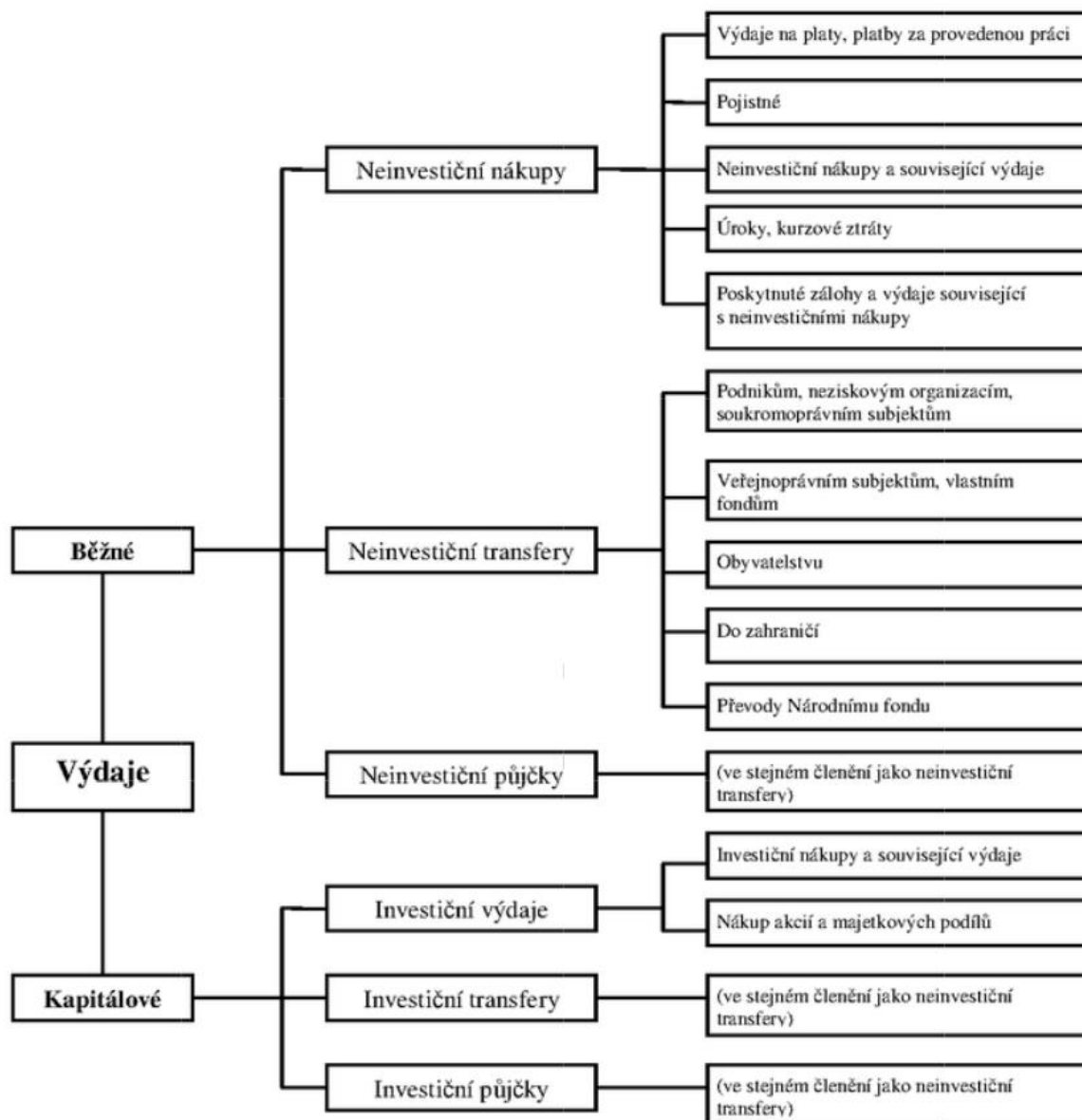
Graf č.4 – Výdaje státního rozpočtu 2020

Zdroj: Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

⁵⁶ MRKÝVKA, Petr, Ivana PAŘÍZKOVÁ, Eva TOMÁŠKOVÁ. Veřejné finance a fiskální právo. Vydala Masarykova univerzita, 2014, s. 102. ISBN 978-80-210-6083-8.

Obrázek č.2 – Druhové třídění výdajů státního rozpočtu

Zdroj: KINŠT, J.: Rozpočtová skladba v roce 2004. Strukturální politika EU a praktické příklady. Publikace pro pracovníky obcí, krajů a jejich organizačních složek. Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 2004, str. 25, aktualizováno

4.2. Územní rozpočty

V České republice se nachází celkem 14 vyšších územních samosprávných celků. Každý z těchto VÚSC má svůj rozpočet, který se nazývá krajský rozpočet. Na místní úrovni existuje přes 6000 územních samosprávných celků, které mají svůj vlastní rozpočet. Jedná se o rozpočty měst a rozpočty obcí. Aby byla zachována

jednotnost a transparentnost ve fiskálním systému mezi jednotlivými rozpočty, existují tzv. rozpočtová pravidla a tzv. rozpočtová skladba.⁵⁷

Rozpočtová pravidla stanovují závazná pravidla hospodaření s rozpočty na základě zákonů:

- Zákon č. 218/2000 Sb., o pravidlech hospodaření na úrovni státního rozpočtu;
- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění pozdějších předpisů;

Rozpočtová skladba spočívá v povinnosti třídění jednotlivých veřejných příjmů a veřejných výdajů jednotně pro všechny druhy rozpočtů. Je zajištěna zákonem č.323/2002., o rozpočtové skladbě ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon byl později novelizován vyhláškou č. 56/2016 Sb.⁵⁸

4.3. Rozpočtové určení daní

Rozpočtové určení daní vychází ze zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní). Tento zákon upravuje způsob rozdělení výnosů daní mezi jednotlivé veřejné rozpočty.⁵⁹

Rozlišujeme zde 2 druhy daní, kterými jsou daně svěřené a daně sdílené. Svěřené daně putují do cílového rozpočtu v plné výši, čemuž tak je například u daně z nemovitosti, kde plná výše daně plyne do rozpočtu obce, ve které se daná nemovitost nachází. Sdílené daně spočívají v rozdělení daňového výnosu v poměru určeném zákonem 243/2000 Sb. a jedná se například o daň z příjmu či daně z přidané hodnoty.⁶⁰

⁵⁷ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 38-39. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁵⁸ HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 38-39. ISBN 978-80-7552-577-2.

⁵⁹ 243/2000 Sb. Zákon o rozpočtovém určení daní. *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-243>

⁶⁰ MRKÝVKA, Petr, Ivana PAŘÍZKOVÁ, Eva TOMÁŠKOVÁ. *Veřejné finance a fiskální právo*. Vydala Masarykova univerzita, 2014, s. 94. ISBN 978-80-210-6083-8.

4.4. Saldo státního rozpočtu

Saldo státního rozpočtu je hlavním ukazatelem úspěšnosti hospodaření se státním rozpočtem, neboť deficitní saldo znamená vyšší výdaje státního rozpočtu než výše příjmů SR. Přebytkové saldo je pravým opakem, tedy příjmy jsou vyšší než výdaje. Typy deficitního státního rozpočtu rozlišujeme jako cyklické a strukturální.

Cyklické saldo – Cyklické saldo SR souvisí s cykličností ekonomiky, neboť střídání ekonomického růstu a poklesu má za následek zvyšování a snižování jak příjmů, tak výdajů státního rozpočtu. V době ekonomického růstu bývá aplikována restriktivní fiskální politika, která má za následek zvyšování příjmů státního rozpočtu, čímž dochází k růstu záporného salda SR. V případě ekonomického poklesu stát vynakládá prostřednictvím expanzivní fiskální politiky dodatečné finanční prostředky na zmírnění ekonomického cyklu, čímž dochází k růstu výdajů SR. Cyklický deficit státního rozpočtu bývá hodnocen poměrně benevolentně, neboť se předpokládá, že se jedná pouze o přechodné období, které bude po znovuoživení ekonomiky opět disponovat růstem vedoucím k přebytkovému saldu.⁶¹

Strukturální saldo – Strukturální saldo státního rozpočtu reflektuje uvědomělou fiskální politiku vlády, neboť hlavním důsledkem strukturálního deficitu či přebytku SR je aplikace diskrečních opatření na základě rozhodnutí vlády. Tento typ salda je tedy výsledkem intervence vlády v hospodářskopolitické oblasti, přičemž cílem aplikace diskrečních opatření je provádění expanzivní či restriktivní fiskální politiky.⁶² V tomto případě je deficit záměrný, neboť vláda pomocí zadlužení sleduje určité cíle. Cílem může být ovšem nejen aplikace expanzivní fiskální politiky za účelem stimulace ekonomiky, ale důvody stanovení strukturálního deficitu státního rozpočtu mohou být také politické, neboť vláda může na základě touhy po znovuzvolení například snížit daně či zvyšovat výdaje, jejichž příjemci budou občané s volebním právem.⁶³

⁶¹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 208-209. ISBN 978-80-247-4386-8

⁶² JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada), s. 208-209. ISBN 978-80-247-4386-8

⁶³ LAJTKEPOVÁ, Eva. *Veřejné finance v praxi České republiky*. Brno: CERM, akademické nakladatelství, 2021, s.93-94. ISBN 978-80-7623-064-4.

5. Vybrané výzvy fiskální politiky

5.1. Maastrichtská kritéria pro vstup do měnové unie

Každý stát Evropské Unie se zavázal přijmout Euro jako společnou měnu eurozóny. Přesný datum přijetí Eura ovšem není pevně stanoven, a tak je na zvážení konkrétních států EU, kdy se pro jeho přijetí rozhodnou. Přestože změna národní měny není typickou oblastí zájmu fiskální politiky, má v tomto ohledu také silnou roli, neboť vstup do měnové unie je podmíněn splněním určitých podmínek, které jsou označeny jako tzv. maastrichtská kritéria. Byla pojmenována podle Maastrichtské smlouvy, na základě které vznikla Evropská unie. Kritéria pro přijetí Eura jsou následující:

- Kritérium cenové stability;
- Kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí;
- Kritérium stability kurzu měny a účasti v ERM II;
- Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb;⁶⁴

„Používá se též označení maastrichtská konvergenční kritéria, jelikož jejich smyslem je posoudit míru ekonomické konvergence čili schopnost uchazečské země integrovat se plynule do měnového režimu eurové oblasti bez vzniku nestability pro zemi samotnou i pro eurozónu jako celek.“⁶⁵

Ministerstvo financí ČR ve spolupráci s Českou národní bankou zpracovává každoročně dokument s názvem Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. V tomto dokumentu posuzuje kritéria potřebná pro přijetí Eura v porovnání s aktuální situací v České republice. V dokumentu z roku 2022 vyplývá, že ČR velmi pravděpodobně nesplní požadované referenční hodnoty žádného z daných kritérií.⁶⁶

⁶⁴ Kritéria konvergence – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/kriteria-konvergence/

⁶⁵ Maastrichtská kritéria | Eurozóna | Ministerstvo financí ČR – zavedení eura. Ministerstvo financí ČR – zavedení eura [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>

⁶⁶ Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou - 2022 | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k>

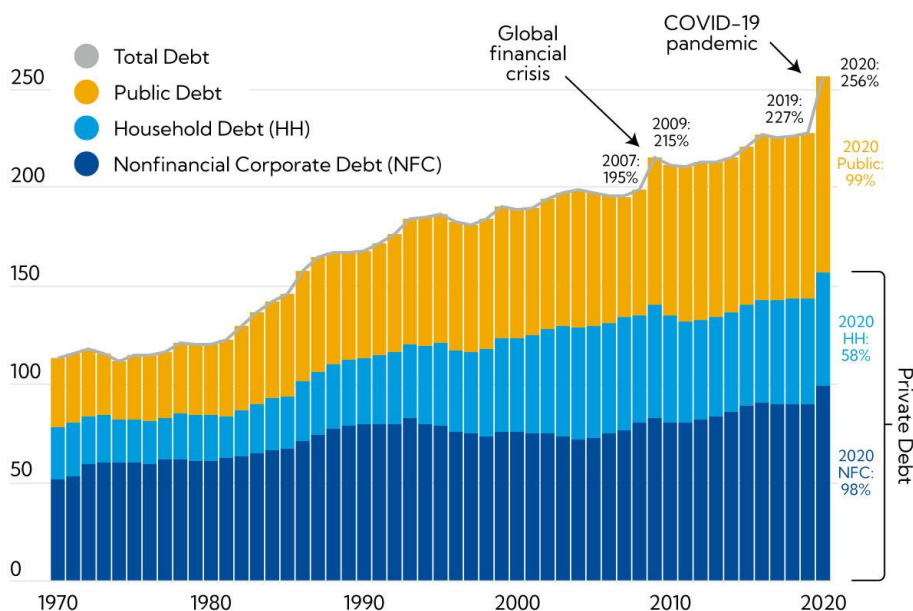
5.2. Dluhová brzda

Jak je již uvedeno výše, státy po celém světě pravidelně schvalují a operují s deficitními státními rozpočty, což vede ke zvyšování státního dluhu. Mezinárodní měnový fond (IMF) vede statistiku, která dluhy jednotlivých států sčítá, z čehož vytváří reprezentativní jednotku s názvem Global debt neboli globální (celosvětový) dluh. Tento dluh roste v závislosti na hospodářském cyklu a expanzivních snahách jednotlivých států, přičemž v roce 2020 byl navíc ovlivněn začátkem pandemie Covid-19. Na konci roku 2020 tvořil globální dluh 226 bilionů amerických dolarů a poměr dluhu/HDP roste rychlým tempem (viz. příloha č.5).⁶⁷ Nejvyšší poměr dluhu k HDP má ve světovém měřítku Venezuela (350 %), Japonsko (266 %) a Súdán (259 %). V evropském měřítku této statistice vévodí Řecko (259 %) společně s Itálií (156 %).⁶⁸

Graf č.5 – Historické vyjádření globálního dluhu za posledních 50 let (v % k HDP)

Historic highs

In 2020, global debt experienced the largest surge in 50 years.
(debt as a percent of GDP)

eurozone/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr/2022/vyhodnoceni-plneni-maastrichtskych-konve-49582

⁶⁷ INTERNATIONAL MONETARY FUND. Global debt reaches a record \$226 trillion [online]. IMF Blog, 15 December 2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/12/15/blog-global-debt-reaches-a-record-226-trillion>

⁶⁸ 2023 World Population by Country (Live) [online]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/debt-to-gdp-ratio-by-country>

Zdroj: INTERNATIONAL MONETARY FUND. Global debt reaches a record \$226 trillion [online]. IMF Blog, 15 December 2021 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/12/15/blog-global-debt-reaches-a-record-226-trillion>

Výše globálního dluhu roste závratným tempem a výše uvedená částka 226 bilionů dolarů z roku 2020 vzrostla v roce 2022 na neuvěřitelných 305 bilionů dolarů. Tento růst byl spjat s pandemií Covid-19 a z ní plynoucích nákladů, které vlády vynaložily na boj proti pandemii.⁶⁹

V souvislosti s rostoucím zadlužováním a nákladů plynoucích z úroků za státní dluh zavedla Česká republika po vzoru Německa či Švýcarska tzv. dluhovou brzdu (též nazývanou jako fiskální brzdu). Dluhová brzda je nástroj, který po dosažení určité hranice dluhu v poměru k HDP zamezí vládě v dalším soustavném zadlužování. V České republice je hranice dluhu pro zavedení fiskální brzdy nastavena na 55 % HDP, přičemž po překročení této hranice zamezuje fiskální brzda v dalším postupném zadlužování, čímž vláda musí v budoucnu schvalovat pouze vyrovnané či přebytkové státní rozpočty a musí také předložit sněmovně ke schválení návrh, jakým způsobem hodlá snížení zadlužení dosáhnout.⁷⁰ Poměr státního dluhu k HDP tvořil v ČR ve třetím čtvrtletí roku 2020 45,2 %. Lze konstatovat, že dluh České republiky je v porovnání se světovým měřítkem relativně nízký, například průměrná výše dluhu v EU tvoří 85,1 % HDP, v eurozóně je číslo o něco vyšší, konkrétně 93 % HDP.⁷¹ Dle odhadu Národní rozpočtové rady z roku 2021 by měla Česká republika dosáhnout úrovně dluhu ve výši 55% HDP zhruba v roce 2026-2027.⁷² Dluhová brzda byla do Českého právního systému přijata zákonem č.23/2017 Sb.,(zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, přičemž doslovné znění je uvedeno v §14 následovně:

„Činí-li výše dluhu sektoru veřejných institucí po odečtení rezervy peněžních

⁶⁹ Global Debt Monitor. The Institute of International Finance> Home [online]. Copyright © 2023 IIF [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.iif.com/Products/Global-Debt-Monitor>

⁷⁰ Co je to DLUHOVÁ BRZDA [online]. Copyright © 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <http://www.financeproradost.cz/clanek/co-je-to-dluhova-brzda>

⁷¹ Česká republika jako jediná země v eurozóně zvýšila státní dluh | e15.cz. e15.cz - Byznys, politika, ekonomika, finance, události [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/zahranicni/ceska-republika-jako-jedina-zeme-v-evropske-unii-zvysila-statni-dluh-1396168>

⁷² Rozpočtová rada: Dosažení dluhové brzdy se posunulo z roku 2024 o dva až tři roky | iROZHLAS – spolehlivé zprávy. iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/narodni-rozpoctova-rada-dluhova-brzda_2109021014_pj

prostředků při financování státního dluhu nejméně 55 % nominálního hrubého domácího produktu, uplatní se od prvního dne druhého kalendářního měsíce následujícího po dni vyhlášení takto upravené výše dluhu následující opatření vedoucí k dlouhodobě udržitelnému stavu veřejných financí

a) vláda schválí a předloží Poslanecké sněmovně návrh a střednědobý výhled státního rozpočtu a rozpočtů státních fondů, které vedou k dlouhodobě udržitelnému stavu veřejných financí; byl-li již návrh zákona o státním rozpočtu nebo návrh rozpočtu státního fondu předložen bez splnění této podmínky, vláda takový návrh vezme zpět a neprodleně předloží návrh nový,

b) vláda předloží Poslanecké sněmovně návrhy vyrovnaných rozpočtů zdravotních pojišťoven; návrhy schodkových rozpočtů může předložit jen při splnění podmínek stanovených zákonem upravujícím veřejné zdravotní pojištění,

c) územní samosprávný celek schválí svůj rozpočet na následující rok jako vyrovnaný nebo přebytkový; rozpočet územního samosprávného celku může být schválen jako schodkový jen při splnění podmínek stanovených zákonem upravujícím rozpočtová pravidla územních rozpočtů,

d) veřejné instituce, na něž se nevztahují písmena a) až c), nesmí po období, v němž výše dluhu činí nejméně 55 % hrubého domácího produktu, zřizovat nové závazky ze smluv, s výjimkou závazků týkajících se projektů spolufinancovaných z rozpočtu Evropské unie nebo závazků nezbytných k plnění rozhodnutí soudu nebo orgánu státní moci, vedoucí k navýšení dluhu sektoru veřejných institucí na dobu delší než jeden kalendářní rok.“⁷³

⁷³ 23/2017 Sb. Zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. Zákon pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-23>

6. Aplikace fiskální politiky v České republice

Nyní již přejdeme k praktické části, ve které bude naplněn dílčí cíl neboli komparace jednotlivých státních závěrečných účtů společně s analýzou Konvergenčních programů, z nichž budou vyvozeny závěry pomocí syntézy jednotlivých informací.

Vybrané období představuje 6letý horizont, na kterém bude znatelný kontrast mezi „bezstarostným“ rokem 2017 a rokem 2022, který společně s událostmi z předchozích let vyteskaloval v hrozbu globální recese doplněné o hrozbu evropského válečného konfliktu, který vychází z ruské invaze na Ukrajině.

6.1. Předcovidové období (2017-2019)

V této podkapitole je provedena komparace hospodaření státního rozpočtu během 3 let před propuknutí pandemie Covid-19, tedy v letech 2017-2019.

Pomocí komparace zákonů o státním rozpočtu na příslušný rok se státními závěrečnými účty hodnotím výsledky plnění SR v průběhu roku. Součástí komparace je Státní závěrečný účet z roku 2017, který definuje cíle fiskální politiky pro období 2017-2020 a predikuje vývoj makroekonomických agregátů, jejichž vývoj hodnotím v souvislostech.

6.1.1. Konvergenční program 2017

„Konvergenční program ČR je zásadním strategickým dokumentem zpracovávaným Ministerstvem financí ČR. Dokument specifikuje základní souhrnné fiskální údaje a nejvýznamnější připravovaná opatření s rozpočtovým dopadem formou střednědobé fiskální strategie vlády.“⁷⁴

V Konvergenčním programu zveřejněném 24.4.2017 na webových stránkách Ministerstva financí nalezneme kapitolu s názvem Záměry a cíle hospodářské politiky,

⁷⁴ Konvergenční program České republiky (duben 2017) | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2017/konvergenčni-program-ceske-republiky-28389>

kde jsou definované cíle pro období let 2017 až 2020. Uvedené fiskální cíle vlády jsou následující:

- Snižování deficitu státního rozpočtu;
- Nenavyšování daňové zátěže;
- Zefektivnění výběru daní;
- Konsolidace veřejných financí;
- Udržení stabilní cenové hladiny;⁷⁵

Součástí Konvergenčního programu 2017 je predikce vývoje makroekonomických agregátů do roku 2019 (viz. tabulka č.2.), která znázorňuje výše uvedené cíle prostřednictvím konkrétních hodnot.

Tabulka č.2 – Predikce vývoje makroekonomických agregátů 2017-2019

	2017	2018	2019
Míra inflace	2,4 %	1,8 %	1,8 %
Tempo růstu HDP	2,5 %	2,5 %	2,4 %
Míra nezaměstnanosti	3,4 %	3,3 %	3,2 %
Saldo státního rozpočtu (v mld. Kč)	– 60 mld. Kč	– 50 mld. Kč	– 30 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Konvergenční program České republiky (duben 2017) | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2017/konvergenčni-program-ceske-republiky-28389>

6.1.2. Rok 2017

Tento rok navázal na nadprůměrně dobré výsledky hospodaření za rok 2016, kdy vláda hospodařila se státním rozpočtem nad očekávání, výsledkem čehož bylo přebytkové saldo státního rozpočtu ve výši 61,8 mld Kč (viz. tabulka č.2), přestože byl plánovaný schodek ve výši 70 mld. Kč.

⁷⁵ Konvergenční program České republiky (duben 2017) | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2017/konvergenčni-program-ceske-republiky-28389>

Tabulka č.3 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2016

	Očekávání	Skutečnost
Příjmy SR	1180,9 mld. Kč	1281,6 mld. Kč
Výdaje SR	1250,9 mld. Kč	1219,8 mld. Kč
Saldo SR	-70 mld. Kč	61,8 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2016 | 2016 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016-31478>

Vládě se v roce 2016 podařilo dosáhnout významně vyšších příjmů, než jaké byly schváleny zákonem č.400/2015 Sb., o státním rozpočtu ČR na rok 2016, a to dokonce o 100,7 mld. Kč. Výdaje státního rozpočtu byly v celkovém souhrnu nižší o 31,1 mld. Kč, výsledkem čehož byl přebytek SR ve výši 70 mld. Kč. V roce 2016 se také podařilo dosáhnout nejnižší míry nezaměstnanosti v EU, která představovala hodnotu 4 %.

Bylo zřejmé, že navázat na úspěšnou bilanci roku 2016 bude složité, přičemž predikce na rok 2017 představovaly růst HDP ve výši 2,5 %. Tato předpověď se ale nakonec ukázala být příliš pesimistická, protože skutečný růst reálného HDP v roce 2017 dosáhl výrazně vyšší hodnoty, konkrétně 4,4 %. Česká ekonomika tedy nadále rostla závratným tempem, přičemž rekordní čtyřprocentní míra nezaměstnanosti z roku 2016 klesla v roce 2017 dokonce na 2,9 %.

Na rok 2017 byl zákonem 457/2017 Sb. schválen rozpočet se schodkem 60 mld. Kč, důvodem bylo zvýšení výdajů státního rozpočtu. Tato predikce se ale nenaplnila v plné výši, neboť výsledné saldo SR bylo záporné pouze ve výši 6,2 mld. Kč.⁷⁶

⁷⁶ Státní závěrečný účet ČR za rok 2017 | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017-35116>

Tabulka č.4 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2017

	Očekávání	Skutečnost
Příjmy SR	1249,3 mld. Kč	1273,6 mld. Kč
Výdaje SR	1309,3 mld. Kč	1279,8 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2017 | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017-35116>

Dalším pozitivem byl prodej státních dluhopisů, který měl od roku 2015 záporný úrok. SR si díky tomu za rok 2017 připsal 1,2 mld. Kč z prodeje státních dluhopisů. Výdaje na obsluhu státního dluhu za rok 2017 činily téměř 39,8 mld. Kč, což představovalo pokles oproti schválenému rozpočtu o 6,6 mld. Kč.

Česká republika jakožto člen EU v roce 2017 odvedla 42,4 mld. Kč do rozpočtu EU, z něž ovšem obdržela za stejný rok 97,9 mld. Kč, čímž se v součtu získala o 55,4 mld. Kč. více, než odvedla ve prospěch EU. Českou republiku lze tedy označit jako čistého příjemce.

Rok 2017 může být tedy hodnocen z pohledu hospodaření státu jako velmi pozitivní, neboť očekávaný schodek SR byl výrazně snížen, růst HDP byl oproti predikcím téměř dvojnásobný a nezaměstnanost se snížila z již rekordních hodnot na ještě nižší úroveň. Vysoký růst HDP, zvyšování platů, valorizace důchodů a celkový ekonomický růst ovšem negativně zapůsobil na inflaci, jejíž průměrná roční míra vzrostla z 0,7 % z roku 2016 na 2,9 % v roce 2017.⁷⁷

6.1.3. Rok 2018

Rok 2018 pokračoval v trendu minulých let, neboli příjmy i výdaje státního rozpočtu se zvyšovaly (viz. tabulka č.5). Příjmy dosáhly jako v předchozích letech vyšší částky, než jaká byla očekávána, čemuž tak bylo i v roce 2018. V tomto roce byly hlavním neočekávaným zdrojem příjmů přijaté transfery z rozpočtu EU a FM, které meziročně vzrostly o 42 mld. Kč. Daňové příjmy včetně pojistného na sociální

⁷⁷ Státní závěrečný účet ČR za rok 2017 | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017-35116>

zabezpečení dosáhly také neočekávané výše, a proto i přes výrazný nárůst výdajů skončila bilance státního rozpočtu v kladných číslech, neboť saldo SR bylo přebytkové ve výši 2,9 mld. Kč.⁷⁸

Tabulka č.5 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2018

	Očekávání	Skutečnost
Příjmy SR	1314,5 mld. Kč	1403,9 mld. Kč
Výdaje SR	1364,5 mld. Kč	1401 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2018 | 2018 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018-36452>

Důvodem vyšších příjmů SR byly mimo jiné příjmy pojistného na důchodové pojištění, které poprvé od roku 2009 byly vyšší než výdaje potřebné na systém důchodového pojištění, a to v celkovém rozdílu 18,6 mld. Kč. Počátkem roku 2018 došlo k valorizaci důchodů o 4 %, čímž se průměrná výše starobního důchodu zvýšila na 12 298 Kč. I přesto, že náklady na valorizaci důchodů byly za rok 2018 téměř 17 mld. Kč., saldo důchodového systému bylo přebytkové. Kromě daňových příjmů se také zvýšily kapitálové příjmy SR, které byly oproti roku 2017 vyšší o 9,3 mld. Kč.

Z pohledu výdajů SR došlo k nejvýraznějšímu růstu v oblasti neinvestičních transferů, kde stát poskytl podnikatelským subjektům o 10 mld. Kč. více, než bylo očekáváno návrhem státního rozpočtu. Došlo také k nárůstu kapitálových výdajů na téměř 26 mld. Kč. Obsluha státního dluhu představovala v roce 2018 náklady ve výši 39,2 mld. Kč

Makroekonomické agregáty se pohybovaly oproti odhadům na pozitivnějších hodnotách, neboť i přes výrazný růst HDP z předchozích let se česká ekonomika stále rozrůstala a HDP ČR si za rok 2018 připsal 2,9 %. Nezaměstnanost, která v předchozích letech dosahovala ve světovém měřítku úctyhodných hodnot, se zvýšila oproti roku 2017 o 0,2 procentní body na úroveň 3,1 %. I přesto dosáhla Česká republika opakovaně nejnižší míry nezaměstnanosti v Evropě za rok 2018.

⁷⁸ Státní závěrečný účet ČR za rok 2018 | 2018 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018-36452>

Celkový výsledek hospodaření státního rozpočtu a výsledky makroekonomických agregátů mohou být hodnoceny jako pozitivní. Rok 2018 je společně s rokem 2016 jediným rokem, kdy bylo dosaženo kladného salda státního rozpočtu. Růst HDP společně s mírou nezaměstnanosti se nesl v pozitivním sentimentu, přičemž míra inflace ve výši 2,9 % z roku 2017 klesla na úroveň 2,1 %. Tohoto poklesu bylo dosaženo také díky intervenci České národní banky, která v průběhu roku 2018 hned pětkrát zvyšovala sazby, přičemž dvoutýdenní reposazba dosáhla na konci roku 2018 výše 1,75 %.⁷⁹

6.1.4. Rok 2019

Zákon číslo 336/2018 Sb. stanovil očekávané hospodaření státního rozpočtu pro rok 2019. Trend růstu příjmové i výdajové strany státního rozpočtu pokračoval i nadále, přičemž očekávané příjmy za rok 2019 měly být meziročně vyšší o 11,5 %, predikce výše výdajů SR počítala s navýšením výdajové strany státního rozpočtu o 10,3 % (viz tabulka č.6). Celkový schodek byl stanoven jako deficitní, přičemž jeho výše byla zákonem 336/2018 Sb. stanovena na 40 mld. Kč.⁸⁰

Tabulka č.6 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2019

	Očekávání	Realita
Příjmy SR	1465,4 mld. Kč	1523,2 mld. Kč
Výdaje SR	1505,4 mld. Kč	1551,7 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2019 | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2019-39631>

⁷⁹ Státní závěrečný účet ČR za rok 2018 | 2018 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018-36452>

⁸⁰ Státní závěrečný účet ČR za rok 2019 | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2019-39631>

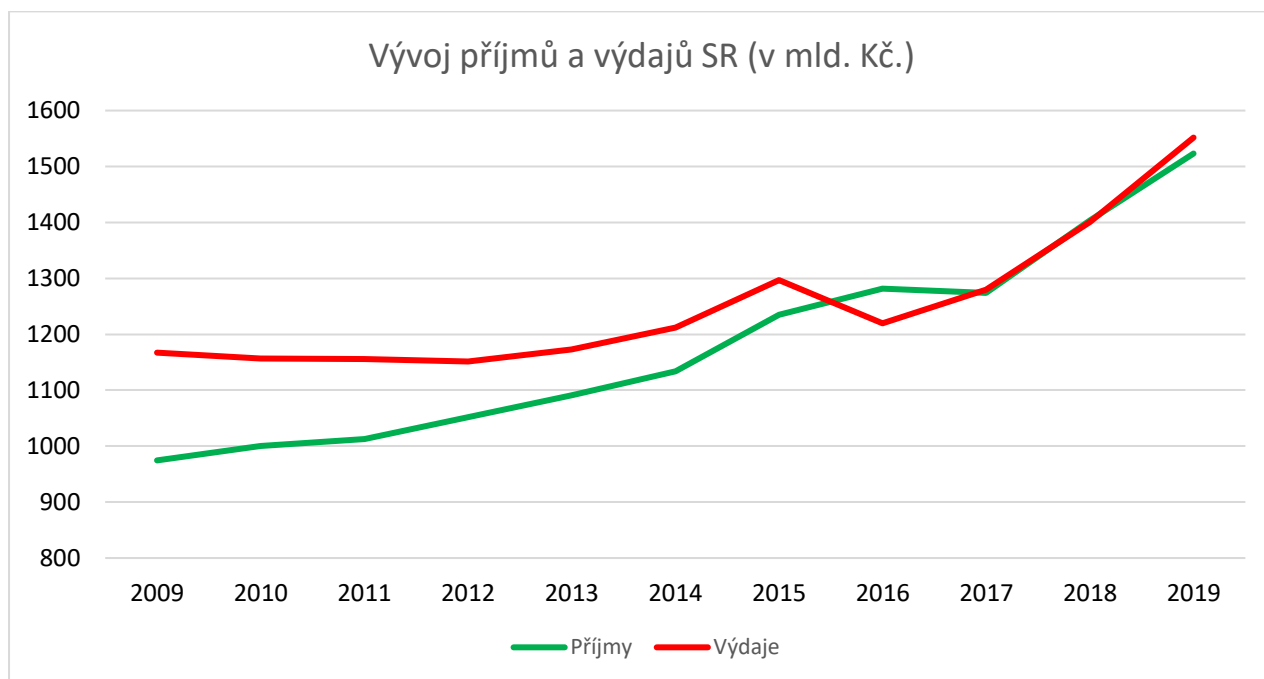
Očekávaný nárůst příjmů státního rozpočtu ve výši 11,5 % se ukázal jako nedostatečný, neboť příjmy SR vzrostly oproti očekávané výši 1465,4 mld. Kč. až na úroveň 1523,2 mld. Kč.

I přes nadprůměrné růsty HDP z předchozích let se výše reálného hrubého domácího produktu České republiky zvýšila o 2,6 % a míra inflace konsolidovala kolem 2 %, čímž se inflace vrátila do tolerančního pásma definovaného Českou národní bankou. Míra nezaměstnanosti dosáhla také hodnoty 2,1 %, takže rok 2019 lze z ekonomického hlediska hodnotit jako úspěšný.

6.1.5. Výsledky hospodaření 2017-2019

Období mezi lety 2017 a 2019 se neslo v pozitivní náladě, neboť po překonání krize z roku 2008 se Česká republika dostala na rekordní výše jak v oblasti výše příjmů státního rozpočtu, tak také míra nezaměstnanosti dosahovala rekordně nízkých hodnot. Na přebytkové saldo státního rozpočtu z roku 2016 navázal rok 2018 a ukazatel tempa růstu HDP rostl bez větších korekcí. I přes ekonomický růst podpořený zvyšováním platů a valorizacemi důchodů se inflace uchovala na nízké úrovni, čímž nedocházelo k přehřívání ekonomiky a cenová hladina zůstala relativně stálá. Graf č.6 znázorňuje vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu v 10letém horizontu (2009-2019), kde je patrné, že příjmy i výdaje rostly nejzávratnějším tempem právě v letech 2017 až 2019, přičemž výše příjmů SR za rok 2019 se oproti roku 2009 zvýšila o neuvěřitelných 64 %.

Graf č.6 – Vývoj příjmů a výdajů SR v období 2009-2019

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2019 | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2019-39631>

I přes aplikaci expanzivní fiskální politiky podporující ekonomický růst se státní rozpočet České republiky nedostal do výrazných deficitních hodnot (viz tabulka č.7).

Tabulka č.7. – Očekávané a skutečné výše makroekonomických agregátů

	2017 očekávání	2017 skutečnost	2018 očekávání	2018 skutečnost	2019 očekávání	2019 skutečnost
Růst reálného HDP	2,5 %	4,4 %	2,5 %	2,9 %	2,4 %	2,6 %
Míra inflace	2,4 %	2,4 %	1,8 %	2,0 %	1,8 %	2,6 %
Míra nezam.	3,4 %	2,4 %	3,3 %	2,0 %	3,2 %	2,0 %
Saldo státního rozpočtu	-60 mld. Kč	-6,2 mld. Kč	-50 mld. Kč	2,9 mld. Kč	-30 mld. Kč	-28,5 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2019 | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z:

Porovnáním cílů stanovených v Konvergenčním programu z roku 2017 s výslednými daty lze dospět k názoru, že úspěchu bylo dosaženo pouze v některých oblastech. Snížení deficitu státního rozpočtu bylo dosaženo pouze v roce 2018, celkové saldo za toto tříleté období je ovšem deficitní, a to ve výši 31,7 mld. Kč. Tím došlo k navýšení státního dluhu, takže tento cíl lze posoudit jako nenaplněný. O zvýšení daní bylo rozhodnuto pouze u některých položek jako například u tiskovin, tabákových výrobků a dalších. Společně s tím ovšem rostly důchody a došlo k navýšení minimální mzdy a došlo také ke zvýšení průměrné hrubé mzdy.

Další cíle v oblasti daní lze hodnotit jako úspěšné. Zavedení elektronické evidence tržeb zapříčinilo dle statistik Českého statistického úřadu růst tržeb v mnoha oblastech, například v oblasti pohostinství a stravování vzrostly meziročně tržby o 20 %. V průběhu prvních tří let provozu získaly veřejné rozpočty díky EET na daních a pojistných odvodech celkem 33 mld. Kč navíc.⁸¹ Z pohledu udržení stabilní cenové hladiny lze také konstatovat, že cíl lze považovat za úspěšný, neboť míra inflace se pohybovala kromě roku 2017 (2,6 %) v tolerančním pásmu stanoveném ČNB, tedy kolem hodnoty 2 %.

⁸¹ Tři roky s EET: Nižší daně a jejich větší výběr, cílenější kontroly a růst mezd v pohostinství | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2019/tri-roky-s-eet-nizsi-dane-a-jejich-vetsi-36750>

6.2. Covidové období (2020-2022)

Ekonomiky téměř celého světa zažívaly do roku 2020 výrazné růsty, takže bylo očekávatelné, že růst se bude postupně snižovat. Události, které ovšem zapříčinily globální ekonomický úpadek, byly naprosto neočekávané a z jejich vzniku se budou ekonomiky států celého světa vzpamatovávat velmi dlouho. Koncem roku 2019 propukla v Číně pandemie nového typu koronaviru s označením SARS-CoV 2, která na dlouhou dobu omezila životy lidí po celém světě.

6.2.1. Konvergenční program 2020

Konvergenční plán 2020 vyšel obdobně jako plány z minulých let v dubnu téhož roku, čímž byl jeho obsah ovlivněn počátkem pandemie. V důvodu budoucí nejistoty a nemožnosti dlouhodobé predikce byl obsah tohoto Konvergenčního programu omezen pouze na dvouleté období, tedy pro roky 2020 a 2021. KP považoval pandemii za hlavní makroekonomický šok, který bude mít za následek globální propad domácí i světové ekonomiky. Očekávalo se velmi razantní snížení ekonomického výkonu hluboko pod úroveň potenciálního produktu. S tím souvisely také predikce makroekonomických agregátů, neboť s příchodem pandemie byl očekáván růst nezaměstnanosti, pokles HDP a zvýšení míry inflace (viz tabulka 8). Rok 2021 se však měl již nést v duchu postupného návratu k normální situaci a znovunastartování pocovidové ekonomiky.⁸²

Tabulka č.8 – Predikce vývoje makroekonomických agregátů 2020-2021

	2020	2021
Míra inflace	3,2 %	1,5 %
Tempo růstu HDP	-5,6 %	3,1 %
Míra nezaměstnanosti	3,3 %	3,5 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Konvergenční program České republiky (duben 2020) | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2020/konvergenčni-program-ceske-republiky-dub-38380>

⁸² Konvergenční program České republiky (duben 2020) | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2020/konvergenčni-program-ceske-republiky-dub-38380>

Fiskální cíle vycházející ze střednědobých rozpočtových cílů. V nastalé situaci ovšem nebylo možné dosáhnout těchto cílů, proto došlo k novelizaci pravidel rozpočtové odpovědnosti pro období 2021-2028. Tím bylo zajištěno možné odklonění od střednědobých rozpočtových cílů, neboť společně s pandemií se predikoval výrazný ekonomický pokles a vysoké neočekávané výdaje. Novelou rozpočtových pravidel došlo ke stanovení výše strukturálního salda na hodnotu -4 % HDP, přičemž v každém následujícím roce by mělo docházet ke zlepšování o minimálně 0,5 %.

6.2.2. Rok 2020

Na území ČR se první případy nákazy virem Covid-19 objevily 1.3.2020, načež vláda vyhlásila 12.3.2020 nouzový stav pro území celé ČR. S postupným přibýváním počtu nakažených a z nějž plynoucích restrikcí docházelo k postupnému poklesu pracovní aktivity obyvatelstva ČR, což vedlo k poklesu produkce a produktu.

Na rok 2020 byla stanovena zákonem 355/2019 Sb. výše očekávaných příjmů a výdajů státního rozpočtu se schodkem ve výši 40 mld. Kč., ovšem v průběhu roku došlo k několika novelizacím spojeným s neočekávaným poklesem příjmů a zároveň rostoucím množstvím výdajů alokovaných na zmírnění průběhu pandemie a pomoc občanům České republiky. Výsledkem byl schodek státního rozpočtu ve výši 367,4 miliard Kč, který v porovnání s předchozím rokem narostl o rekordních 338,9 mld. Kč.⁸³

Tabulka č.9 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2020

	Očekávání	Realita
Příjmy SR	1578,1mld. Kč	1475,5mld. Kč
Výdaje SR	1618,1 mld. Kč	1842,9 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

⁸³ Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

Jednalo se o nejvyšší nárůst schodku státního rozpočtu od vzniku samostatné České republiky, přičemž v červenci 2020 byla schválena novela zákona o státním rozpočtu zvyšující schodek SR za rok 2020 dokonce na 500 miliard Kč. Tento astronomický schodek ovšem nebyl naplněn v plné výši, a tak státní rozpočet za rok 2020 dosáhl schodku ve výši „pouze“ 367,4 mld. Kč.

Novelizace zákona o státním rozpočtu proběhla v průběhu roku 2020 hned třikrát. První březnová novela stanovila snížení očekávaných příjmů o 89,8 mld. Kč a zvýšení výdajů o 70,2 mld. Kč. Novelizace provedla také změnu odhadu tempa růstu reálného HDP, přičemž predikce ze srpna 2019, jenž odhadovala růst ve výši 2,2 %, byla nahrazena predikcí předpokládající propad HDP do záporných hodnot na úroveň -5,1 %. Březnová predikce očekávala pokles daňových příjmů ve výši 55 mld. Kč a také pokles pojistného na sociální zabezpečení. Na výdajové straně došlo zejména k navýšení vládní rozpočtové rezervy o +59,3 mld. Kč, z níž byly prostředky využívány na zamezení šíření a řešení dopadů epidemie COVID-19.

Druhá novela proběhla v dubnu v reakci na zesilující negativní efekty způsobené pandemií. Pokles HDP byl očekáván na -5,6 %. Očekávané příjmy byly sníženy o 60 mld. Kč, výdaje byly navýšeny o 40 mld. Kč., neboť došlo zejména k navýšení rozpočtu platby státu do veřejného zdravotního pojištění za státní pojištěnce. Vládní rozpočtová rezerva byla také navýšena, konkrétně o 14,6 mld. Kč.

Dubnová novela ovšem nebyla poslední, neboť průběh pandemie si vyžádal další neočekávané příjmy. Proto byla provedena červencová novela, která kromě predikce vývoje příjmů a výdajů SR měla za cíl masivní podporu investic, které měly působit jako stimul pro klesající ekonomiku. Investice byly navýšeny o 30 mld. Kč., další finanční prostředky byly vynaloženy na podporu obcím a nutné bylo také podpoření Programů Antivirus A a Antivirus B, na jejich účely bylo vynaloženo 12 mld. Kč. Zároveň byla naposledy navýšena vládní rozpočtová rezerva, tentokrát o 33,8 mld. Kč. Na zmírnění dopadů v oblasti podnikání a veřejného sektoru bylo na podporu připraveno 20 mld. Kč.⁸⁴

Tyto 3 novely zásadně změnily strukturu a celkový výsledek hospodaření státního rozpočtu za rok 2020, přičemž správci kapitol státního rozpočtu vyčíslili dopad

⁸⁴ Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

epidemie koronaviru na své výdaje v souhrnném objemu přes 158 mld. Kč. Tabulka č.10 zobrazuje rozložení výdajů související s pandemií z hlediska druhového členění.

Tabulka č.10 – Výdaje SR související s Covid-19 podle údajů předložených správci kapitol (v mil. Kč)

Výdaje státního rozpočtu	Dopad
Běžné výdaje	153 797
Platy a podobné a související výdaje	2 812
Neinvestiční nákupy a související výdaje - z toho:	11 583
Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům - v tom:	53 641
Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům	51 715
Neinvestiční transfery neziskovým a pod. organizacím	1 927
Neinv. transfery veřejnoprávním subjektům - z toho:	56 630
Neinvestiční transfery veřejným rozpočtům ústřední úrovně	22 832
Neinvestiční transfery státním fondům	1 901
Neinvestiční transfery fondům soc. a veř. zdrav. pojištění	20 931
Neinvestiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně	21 138
Neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím	12 622
Převody vlast. fondům a ve vztahu k útvarům bez plné práv. subj.	39
Neinvestiční transfery obyvatelstvu - v tom:	28 795
Sociální dávky	28 773
Náhrady placené obyvatelstvu	22
Neinvestiční transfery a související platby do zahraničí - z toho:	327
Neinvestiční půjčené prostředky	0
Neinvestiční převody Národnímu fondu	0
Výdaje na náhrady za nezpůsobenou újmu	0
Ostatní neinvestiční výdaje	7
Kapitálové výdaje	4 501
Investiční nákupy a související výdaje	264
Nákup akcií a majetk. podílů a vklady do fondací a ústavů	2 173
Investiční transfery - z toho:	2 064
podnikatelským subjektům	28
neziskovým a podobným organizacím	0
veřejným rozpočtům ústřední úrovně (=státním fondům)	1 859
veřejným rozpočtům územní úrovně	0
příspěvkovým a podobným organizacím	177
obyvatelstvu	0
Investiční půjčené prostředky	0
Ostatní kapitálové výdaje	0
Výdaje celkem	158 298

Zdroj: Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

Celkové ekonomické výsledky za rok 2020 byly opravdu negativní. Výše výdajů státního rozpočtu za rok 2020 vzrostla o 224 mld. Kč. Šíření nákazy s sebou přineslo významný propad ekonomické aktivity a tím i omezení daňových příjmů státního rozpočtu. Výše očekávaných příjmů SR, jenž byly stanoveny 4.12.2019 zákonem č.355/2019 Sb. představovala částku 1578,1 mld. Kč. Tento odhad byl červencovou novelou snížen na 1364,8 mld. Kč, později se však ukázalo, že se jednalo o příliš pesimistický odhad, neboť příjmy státního rozpočtu za rok 2020 nakonec dosáhly výše 1475,5 mld. Kč, tedy o 110,7 mld. Kč méně, než kolik stanovil původní zákon o SR z roku 2019, jenž nemohl výskyt pandemie předpokládat.

Z pohledu makroekonomických agregátů došlo k poklesu HDP o 5,6 %, průměrná míra inflace za rok 2020 stoupla na 3,2 % a obecná míra nezaměstnanosti se zvýšila meziročně o 0,8 % na úroveň 2,9 %. Státní dluh se v souvislosti s výší schodku zvýšil na 2,05 bilionu Kč, což představovalo zhruba 37 % HDP.⁸⁵

6.2.3. Rok 2021

Po šokujícím roce 2020 bylo těžké predikovat jakýkoliv budoucí ekonomický, sociální i pandemický vývoj. Konvergenční program z roku 2020 předpokládal postupný návrat do běžného režimu, ovšem počty nakažených počátkem roku 2021 stále dosahovaly vysokých čísel, a tak bylo nereálné, aby došlo ke zrušení nastavených restrikcí. Stále také platil nouzový stav, a tak byl prozatím konec pandemie v nedohlednu. 18. prosince 2020 byl zákonem č. 600/2020 Sb. stanoven státní rozpočet na rok 2021, který počítal se schodkem ve výši 320 mld. Kč. Příjmy byly očekávány nižší než v roce 2019 a zhruba stejné jako tomu bylo ve skutečnosti v roce 2020, výdaje se také blížily výši z roku 2020. Na výši příjmů se podepsalo také zrušení tzv. superhrubé mzdy, které mělo zajistit vyšší disponibilní důchody pro české domácnosti. Tabulka č.11 znázorňuje výši očekávaných příjmů a výdajů na rok 2021 a poté skutečné hodnoty zveřejněné ve státním závěrečném účtu za rok 2021.

Tabulka č.11 – Příjmy a výdaje SR za rok 2021

Bilance SR 2021	Očekávání	Skutečnost
Příjmy SR	1 488,3 mld. Kč	1487,2 mld. Kč
Výdaje SR	1 808,3 mld. Kč	1906,9 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet České republiky za rok 2021 | 2021 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2021/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2021-47400>

V průběhu roku 2021 došlo stejně jako v roce 2020 k novelizaci zákona o státním rozpočtu (konkrétně 1.3.2021) reflektující opatření přijaté pro zmírnění následků pandemie. V kapitole Všeobecná pokladní správa došlo k navýšení o 48

⁸⁵ Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

mld. Kč, v souvislosti se zavedením vakcinace obyvatelstva byly také navýšeny rozpočty Ministerstva zdravotnictví o 7 mld. Kč. Byl zaveden tzv. daňový balíček, jehož dopad byl novelou vyčíslen ve 87,7 mld. Kč. Součástí toho balíčku byla také změna rozpočtového určení daní ve prospěch obcí a krajů. Spolu s dalšími přijatými opatřeními byl výsledkem novely pokles očekávaných příjmů o 102,7 mld. Kč a nárůst výdajů o 77,3 mld. Kč, čímž došlo k navýšení schodku na 500 mld. Kč.

Skutečné příjmy SR za rok 2021 téměř přesně odpovídaly očekávané výši schválené zákonem č. 600/2020 Sb., skutečné výdaje ovšem výrazně převýšili predikce, výsledkem čehož byl schodek 419,7 mld. Kč, tedy o 80,3 mld. Kč. nižší, než s jakým počítala březnová novela SR. Důvodem byly vyšší daňové příjmy o 63,5 mld. Kč. a o 33,4 mld. Kč. vyšší výběr finančních prostředků na pojistném na sociální zabezpečení.

V roce 2021 došlo díky aplikaci expanzivní fiskální politiky a špatným výsledkům roku 2020 k růstu reálného HDP o 3,3 %. Tento krok se ovšem podepsal na inflaci, neboť míra inflace se ve 2.pololetí 2021 výrazně zvýšila, výsledkem čehož byla roční míra inflace ve výši 3,3 %, ovšem s predikcí vysokého růstu v roce 2022. Došlo také k nárůstu míry nezaměstnanosti na úroveň 2,8 %, kde byl ovšem dopad hospodářské recese na trh práce zmírněn pomocí vládních podpůrných programů.⁸⁶

Přestože vliv pandemie na nárůst výdajů státního rozpočtu je neoddiskutovatelný, Nejvyšší kontrolní úřad uvedl ve výroční zprávě k hospodaření státu v roce 2021 následující: *„Téměř 90 % meziročního nárůstu celkových výdajů nesouviselo s výdaji vynaloženými v souvislosti s onemocněním COVID-19.“* K tomuto výroku se vyjádřila bývalá ministryně financí Alena Schillerová tak, že zpráva je v řadě bodů odtržena od reality a toto tvrzení odmítla. Dle NKÚ však docházelo k dalšímu nárůstu běžných výdajů, které neměly souvislost s pandemií. Tabulka č.12 znázorňuje výdaje související s COVID-19, které správci kapitál státního rozpočtu vyčíslili na 159,4 mld. Kč.⁸⁷

⁸⁶ Státní závěrečný účet České republiky za rok 2021 | 2021 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2021/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2021-47400>

⁸⁷ NKÚ ve výroční zprávě hodnotí fungování státu. Za minulý rok poukázal na řadu ne hospodárných a neefektivních postupů státu, systémové problémy i neudržitelnost veřejných financí | NKÚ. Úvodní strana | NKÚ | NKÚ [online]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/nku-ve-vyrocní-zprave-hodnoti-fungovani-statu--za-minuly-rok-poukazal-na-radu-nehospodarnych-a-neefektivnich-postupu-statu--systemove-problemy-i-neudr-id12472/>

Tabulka č.12 – Výdaje související s COVID-19 z hlediska druhového členění

Výdaje státního rozpočtu	dopad
Platy a podobné a související výdaje	2 525
Neinvestiční nákupy a související výdaje	9 158
Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům	67 756
Neinvestiční transfery neziskovým a podobným organizacím	3 829
Platba veřejného zdravotního pojištění za tzv. státní pojištěnce	50 043
Neinvestiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně	10 465
Neinvestiční transfery příspěvkovým a pod. organizacím	7 878
Sociální dávky	6 957
Ostatní běžné výdaje (dopočet)	106
Kapitálové výdaje	687
Celkem	159 405

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Státní závěrečný účet České republiky za rok 2021 | 2021 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2021/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2021-47400>

Konec roku 2021 se nesl v naději postupného proočkování obyvatelstva, což mělo pandemii vymýtit a tím přispět k návratu do běžného režimu. Rok 2022 si ovšem přichystal další událost globálního charakteru, neboť došlo k invazi ruské federace na Ukrajinu.

6.2.4. Rok 2022

Rok 2022 započal jako již třetí rok, ve kterém se svět potýkal s pandemií COVID-19, přičemž pozitivní vyhlídky na tento rok představovalo většinové proočkování obyvatelstva, což mělo být klíčem k opětovnému nastartování ekonomiky. 24.2.2022 ovšem provedlo Rusko ozbrojenou invazi na Ukrajinu, čímž vznikl další exogenní problém globálního významu. Česká vláda přijala několik opatření na zmírnění následků invaze na Ukrajině a minimalizaci dopadů na ekonomiku a obyvatelstvo. Kromě uprchlické krize a finanční pomoci Ukrajině vyvstávala z invaze otázka na energetickou situaci v Evropě, neboť zemní plyn z Ruska tvořil před započatím válečného konfliktu 40 % z celkové spotřeby. Nebylo tedy možné predikovat, zda se Rusko nerozhodne na základě obdržených sankcí omezit dodávky zemního plynu.⁸⁸

⁸⁸ Russia sanctions: What impact have they had on its oil and gas exports? - BBC News. BBC – Homepage [online]. Copyright © 2023 BBC. The BBC is not responsible for the content of external sites. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/58888451>

Státní rozpočet na rok 2022 byl stanoven s očekávaným schodkem 280 md. Kč., přičemž jednotlivé příjmy a výdaje zobrazuje tabulka č.13.

Tabulka č.13 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2022

	Očekávání	Skutečnost
Příjmy SR	1613 mld. Kč	1624 mld. Kč
Výdaje SR	1893 mld. Kč	1985 mld. Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle: Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2022 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2023/pokladni-plneni-sr-49823>

V reakci na vzniklou energetickou a migrační krizi proběhla v březnu novela zákona č.57/2022 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2022, která navýšila očekávané výdaje na 2053,3 mld. Kč. Navýšeny byly také celkové příjmy na 1678,3 mld. Kč., čímž došlo k nárůstu očekávaného schodku na 375 mld. Kč. Proti této novele ovšem Miloš Zeman uplatnil svou pravomoc svěřenou Ústavou ČR v článku 50 odst.1, čímž vetoval novelu zákona a zákon se tak vrátil k dalšímu projednání do Poslanecké sněmovny. Společně s ním také odůvodnění předsedkyni Poslanecké sněmovny od Miloše Zemana, které bylo následující:

Obrázek č.3 – Odůvodnění Miloše Zemana

Vážená paní předsedkyně,

dne 27. října 2022 jste mi předložila k podpisu zákon, kterým se mění zákon č. 57/2022 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2022.

Uvedený zákon na základě čl. 50 odst. 1 Ústavy České republiky vracím Poslanecké sněmovně k dalšímu projednání. Důvodem mého veta je skutečnost, že příjmová stránka rozpočtu je nižší, než by mohla být, pokud by předložené novely zákona o státním rozpočtu na rok 2022 předcházela novela zákona o daních z příjmů. Rozpočet tak vychází ze snížené daňové sazby u příjmů fyzických osob, čímž vzniká rozpočtový výpadek ve výši 90 miliard korun, to jest přibližně čtvrtina rozpočtového deficitu. Přitom se při zrušení superhrubé mzdy předpokládalo, že zmíněná daňová sazba bude vrácena na původní úroveň. Tento veřejný závazek předkladatel uvedl v odůvodnění k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní.

Zdroj: HRAD.CZ. Prezident republiky vetoval zákon o státním rozpočtu ČR na rok 2022 [online]. 2022-01-17 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-vetoval-zakon-o-statnim-rozpoctu-cr-na-rok-2022-16678>

Sněmovna však veto přehlasovala, čímž potvrdila schodek ve výši 375 mld. Kč. Výsledný státní závěrečný účet vychází zpravidla v dubnu následujícího roku. Z tohoto důvodu není možné přesně analyzovat strukturu a výši jednotlivých příjmů a výdajů státního rozpočtu za rok 2022, pro potřeby této práce tedy budeme vycházet z materiálu zpracovaného Ministerstvem financí ČR s názvem Pokladní plnění státního rozpočtu za rok 2022, v němž nalezneme následující bilanci. Příjmy státního rozpočtu dosáhly 1506 mld. Kč., čímž překonaly výši stanovenou původním zákonem i novelou. Celková výše výdajů představovala 1823 mld. Kč, čímž došlo ke schodku 316 mld. Kč. Takto vysoká výše schodku byla v roce 2022 zajištěna s přispěním ruské agrese na Ukrajině, z čehož pramenily neočekávané výdaje.⁸⁹

Ministr financí Zbyněk Stanjura se k této situaci vyjádřil následovně: *„Výsledný schodek rozpočtu lze hodnotit různou optikou. Vláda letos poslala lidem a firmám na přímou pomoc s cenami energií a inflací zhruba 71 miliard korun. Dalších přibližně 20 miliard jsme vyčlenili na zvládnutí uprchlické krize z Ukrajiny. O bezmála 45 miliard pak schodek zkresluje chybějící příjmy z Evropské unie, které naopak vylepší rozpočet v letech následujících.“*⁹⁰

Dalším negativem roku 2022 byla inflace, jejíž průměrná roční míra za 2022 dosáhla 15,1 %, čímž výrazně ovlivnila náklady firem i domácností v celé ČR, Míra nezaměstnanosti ovšem zůstala nízká, přičemž v prosinci 2022 dosáhla 2,2 %.

Hlavním tahounem inflace byly ceny energií, které dosahovaly historických maxim. Hrubý domácí produkt vzrostl v roce 2022 podle předběžného odhadu ČSÚ o 2,5 %.

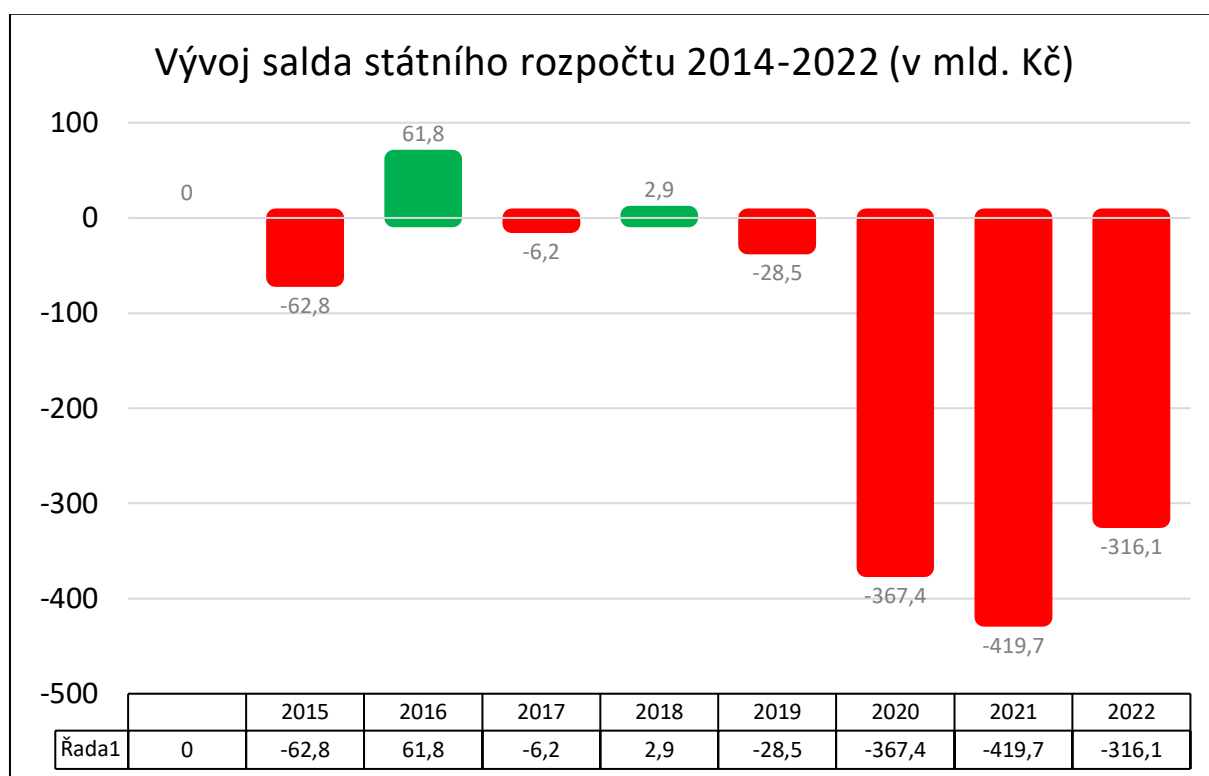
⁸⁹ Sněmovna přehlasovala prezidentské veto k novele rozpočtu 2022 se schodkem 375 mld. Kč | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/snemovna-prehlasovala-prezidentske-veto-48331>

⁹⁰ Sněmovna přehlasovala prezidentské veto k novele rozpočtu 2022 se schodkem 375 mld. Kč | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/snemovna-prehlasovala-prezidentske-veto-48331>

6.2.5. Výsledky hospodaření 2020-2022

Předcovidové a covidové období lze považovat za diametrálně odlišné z důvodu exogenních vlivů. Pandemie ovlivnila celý svět v mnoha ohledech, přičemž ekonomické následky na svět doléhají ještě dnes. K nejisté světové situaci navíc přispěla ruská invaze, která ovlivnila globální i domácí tržní prostředí, neboť došlo k omezení obchodních vztahů a v důsledku strachu také k nejistotě a obavám vedoucím k omezení investic.

Graf č.7 – Vývoj salda státního rozpočtu 2014-2022 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování podle: Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2022 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2023/pokladni-plneni-sr-49823>

Graf č.7 znázorňuje vývoj salda státního rozpočtu, kde můžeme vidět obrovské deficity v letech 2020 až 2022. Za 3 roky ovlivněné exogenními vlivy došlo

k vysokému zadlužení České republiky, přičemž celková výše dluhu ČR se pro rok 2022 předpokládala ve výši 2728,5 mld. Kč, což představuje 41,2 % HDP.⁹¹

Tabulka č.14 znázorňuje výsledný vývoj makroekonomických agregátů porovnaný s očekávanou výší stanovenou Konvergenčním programem z roku 2020. Jak již bylo ovšem uvedeno, predikce obsažené v tomto dokumentu predikovaly některé ukazatele pouze na dvouleté období. Nelze proto posoudit naplnění či nenaplnění očekávaných hodnot makroekonomických agregátů. Zároveň výsledná hodnota strukturálního salda za rok 2022 ještě není známá, neboť datum odevzdání bakalářské práce předchází vydání Státního závěrečného účtu za rok 2022 i Konvergenčního programu na rok 2023.

Tabulka č.14 – Očekávané a skutečné výše makroekonomických agregátů

	2020 očekávání	2020 skutečnost	2021 očekávání	2021 skutečnost	2022 očekávání	2022 skutečnost
Růst reálného HDP	-5,6 %	-5,6 %	3,1 %	3,3 %		2,5 %
Míra inlace	2,4 %	3,2 %	1,8 %	3,3 %		15,1 %
Míra nezam.	3,3 %	2,9 %	3,5 %	2,8 %		2,2 %
Strukturální saldo	-4 %	-2,7 %	-3,5 %	-4,0 %	- 3 %	

Zdroj: Vlastní zpracování dle analýzy státních závěrečných účtů v období 2020-2021.⁹²

Z neúplné tabulky č.14 lze na první pohled identifikovat aktuální problém, neboť míra inflace nám vzrostla vysoko nad úroveň tolerančního pásma ČNB. Na grafu č.8 můžeme vidět, že průměrná míra inflace v prosinci 2022 dosáhla dokonce hodnoty

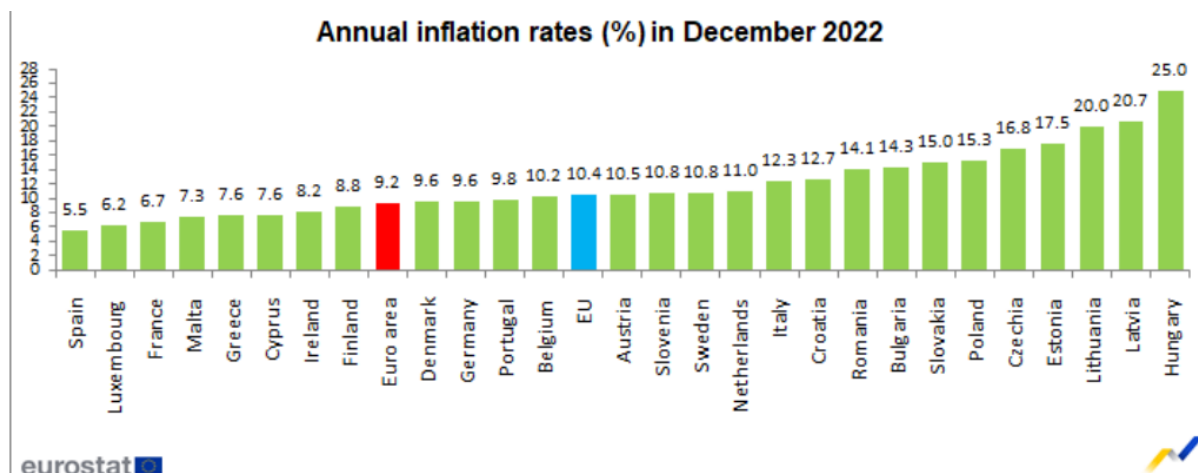
⁹¹ Mfcr.cz [online] Státní rozpočet v kostce – 2022 [cit. 20. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2022-47759>

⁹² Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>

Státní závěrečný účet České republiky za rok 2021 | 2021 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2021/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2021-47400>

16,8 %, čímž se Česká republika řadí ke státům s nejvyšší inflací v celé Evropě, přičemž průměr Evropské unie, který je na úrovni 10,4 %, vysoce překonáváme.

Graf č.8 – Průměrná míra inflace v prosinci 2022

Zdroj: Eurostat Press Office, 18 January 2023 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725179/2-18012023-AP-EN.pdf/e301db8f-984c-27e2-1245-199a89f37bca>

Kvůli událostem, jež ovlivnily vydání Konvergenčního programu v roce 2020, nebyl nastaven horizont pro stanovení fiskálních cílů na 3 roky, ale pouze na 2. V této práci proto hodnotím naplnění cílů fiskální politiky stanovených pouze pro roky 2020 a 2021, neboť s příchodem pandemie nebylo možné predikovat budoucí vývoj a kroky z něj plynoucí. Hlavním cílem uvedeném v KP 2020 v kapitole záměry a cíle fiskální politiky bylo překonání pandemie bez nutnosti vysokého zadlužení, v souvislosti s čímž byla nastavena úroveň strukturálního salda na rok 2020 na úroveň – 4,0 %, přičemž mělo být dosaženo postupného snižování tohoto deficitu o 0,5procentního bodu každý následující bod. Výsledkem roku 2020 byl strukturální deficit ve výši – 2,7 %, v roce 2021 tato hodnota dosáhla – 4,0 %. Vládě se tedy podařilo v prvním roce dosáhnout lepšího výsledku, než jaký byl stanoven, ovšem v důsledku délky trvání pandemie došlo k postupnému růstu deficitu strukturálního salda na úroveň 4,0 %.

7. Makroekonomická predikce pro rok 2023 a roky následující

Stejně jako nebylo možné predikovat délku trvání pandemie, není možné predikovat ani délku trvání ruské invaze. Proto jsou budoucí vyhlídky zkresleny aktuální nejistotou a strachem, který spočívá v obavě o rozšíření válečného konfliktu také na území Evropské unie, což by znamenalo aktivaci článku 5 Severoatlantické smlouvy.

Predikce Ministerstva financí České republiky stanoví pokles hrubého domácího produktu v roce 2023 o 0,5 %, neboť vysoká inflace bude snižovat spotřebu domácností a dojde k celkovému poklesu agregátní poptávky. Dále se očekává pokračující napětí na trhu práce, ze kterého by v roce 2023 měl vzejít růst míry nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti byla v roce 2022 2,4 %, by se mohla zvýšit až na úroveň 3,2 %. Dalším jevem plynoucím z aktuální situace bude pokles průměrné reálné mzdy, která se s ohledem na výši inflace bude dále snižovat, čemuž tak bylo již v roce 2022 a pro tento rok se počítá se stejným scénářem.⁹³

Přestože Česká národní banka již podnikla odpovídající kroky ke snížení inflace, dochází v monetární politice stejně jako ve fiskální politice k různým druhům zpoždění, čímž nelze přesně identifikovat přesnou výši inflace v aktuální situaci. Identifikace inflace se navíc hodnotí retrospektivně, takže výše inflace může být nižší, než jaká je skutečnost. I přesto je aktuální výše inflace na velmi vysoké úrovni, na což doplácí obyvatelé ČR.⁹⁴ Dle predikce České národní banky dosáhne inflace v roce 2023 poklesu ze stávající hodnoty 15,1 % na 10,8 %, přičemž v roce 2024 by mělo dojít k návratu inflace na hodnotu kolem 2 %, konkrétně na 2,1 %.⁹⁵

Předchozí roky si vyžádaly vysoké neočekávané výdaje, na což vláda zareagovala zavedením daně z neočekávaných zisků, tzv. windfall tax. Tuto daň vláda přijala na základě doporučení Evropské komise. Tato daň reaguje na

⁹³ Makroekonomická predikce – leden 2023 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2023/makroekonomicka-predikce-leden-2023-50123>

⁹⁴ Makroekonomická predikce – leden 2023 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2023/makroekonomicka-predikce-leden-2023-50123>

⁹⁵ Aktuální prognóza ČNB – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/prognoza/>

energetickou krizi a období vysoké inflace, přičemž platit bude pro pro mimořádně ziskové společnosti z oblasti výroby a obchodu s energiemi, bankovníctví, petrolejářství a těžby a zpracování fosilních paliv. Její princip je následující: „Bude fungovat jako 60% daňová přírážka aplikovaná na nadměrný zisk těchto firem stanovený jako rozdíl mezi základem daně v letech 2023-2025 a průměrem základů daně za poslední 4 roky (tj. 2018-2021) navýšeným o 20 %“.⁹⁶ Stát by si díky této dani měl přijít v roce 2023 na zhruba 85 miliard Kč, v roce 2024 se odhaduje 39 miliard a v roce 2025 by to mělo být kolem 25 miliard Kč.

Další predikce se týká demografického vývoje České republiky, neboť s postupem času přibývá k nárůstu poměru osob v důchodovém věku k ekonomicky aktivní populaci. Bude proto nutné provést reformu dosavadního důchodového systému, neboť vzhledem k vysokému počtu osob v důchodovém věku budou náklady spojené s úhradou důchodů.⁹⁷ Nyní je na programu Poslanecké sněmovny jednání o valorizaci důchodů, které by mělo mít za následek zvýšení výdajů státního rozpočtu, které momentálně ovšem není žádoucí.

Poslední predikce vychází z údajů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development). OECD predikuje v roce 2023 pokles HDP v České republice o 0,1 % a v roce 2024 nárůst o 2,4 %. Důsledkem poklesu HDP v roce 2023 bude podle OECD výše cen energií.

Fiskální politika v České republice musela reagovat na dění po roce 2019, neboť pandemie nového typu Koronaviru společně s invazí Ruska na Ukrajinu zapříčinila nutnost řešení vzniklých situací. Vláda České republika nemohla soustředit na cíle, které by vycházely z aktuálních potřeb domácí fiskální politiky, ale bylo nutné rychle a cíleně reagovat na aktuální globální dění. Inflační predikce ze strany OECD počítají s vyšším poklesem než predikce MFČR neboli pokles na úroveň 9,9 %, přičemž v roce 2024 by měla inflace stále zůstat nad úrovní 2 %, konkrétně na úrovni 4,1 %. V oblasti

⁹⁶ Mimořádná daň z neočekávaných zisků bude platit od 1. ledna 2023 | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/mimoradna-dan-z-neocekevanych-zisku-bude-48951/>

⁹⁷ Konvergenční program České republiky (duben 2020) | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenčni-program/2020/konvergenčni-program-ceske-republiky-dub-38380>

zaměstnanosti předpokládá OECD postupný růst míry nezaměstnanosti v ČR na úroveň 2,6 % v roce 2023 a 2,8 % v roce 2024.

Z výše uvedených predikcí lze vyvodit určité závěry, které představují potenciální budoucí scénář pro rok 2023 a následující roky. V roce 2023 bychom se měli stále potýkat s vysokou inflací, která by měla dle predikcí MFČR, ČNB a OECD dosahovat přibližně 10 %. To nadále omezí spotřebu domácností a také investice, čímž by mělo dojít nízkému poklesu hrubého domácího produktu. Zároveň se předpokládá mírný nárůst nezaměstnanosti, která ovšem v evropském měřítku patří stále mezi nejnižší. Státní rozpočet na rok 2023 byl stanoven se schodkem 295 mld. Kč, čímž dojde ke zvyšování zadlužení České republiky. Věřme tomu, že po ukončení válečného konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou dojde k návratu do běžného režimu, který mohl být pozorován například ve výše analyzovaném období let 2017-2019. Déle bude nutné vyčkat na snížení inflace, neboť se jedná o zdoluhavý proces, který není záležitostí pár měsíců, ovšem v roce 2024 můžeme dle predikcí doufat ve výrazné zlepšení a návrat inflace na úroveň, která je přijatelná.

Závěr

Tato práce se věnovala fiskální politice v České republice na základě volby autora. Považuji toto téma za důležité, neboť se znalostí fiskální politiky a současných opatření z ní vyplývajících lze upravit své chování či spotřebu, čímž mohu využít získaných znalostí v běžném životě.

Teoretická část je základním stavebním prvkem každé práce, protože bez teorie nelze téma správně uchopit a pokusit se promítnout ekonomickou teorii do prostředí České republiky. V teoretické části uvádím jednotlivé typy fiskální politiky, její nástroje, cíle a další (viz obsah), které jsou neopomenutelné při zpracování práce takového typu.

Fiskální politika v České republice musela reagovat na dění po roce 2019, neboť pandemie nového typu Koronaviru společně s invazí Ruska na Ukrajinu zapříčinila nutnost řešení vzniklých situací. Vláda České republiky se nemohla soustředit na cíle, které by vycházely z aktuálních potřeb domácí fiskální politiky, ale bylo nutné rychle a cíleně reagovat na aktuální globální dění. Proto cíle stanovené v Konvergenčním programu z roku 2020 nereflektují aktuální potřeby České republiky, ale spíše aktuální globální situaci.

V 6.kapitole jsem se zaměřil na analýzu jednotlivých státních závěrečných účtů, neboť jsem považoval za důležité provést analýzu v období, které nepodléhalo žádné světové události, která významně ovlivňuje tuzemskou ekonomiku. Největší výzvou následujících let bude postupné snižování deficitů státního rozpočtu a snižování celkového zadlužení státu, neboť i přesto, že v evropském měřítku není výše dluhu České republiky v porovnání s HPD tak vysoká, je nutné státní dluh postupně snižovat a vyvarovat se dosažení hodnoty pro zavedení dluhové brzdy. Pro rok 2023 se očekává pokles hrubého domácího produktu, proto bude nutné v tomto roce i v letech následujících aktivně podporovat ekonomický rozvoj v České republice pomocí aplikace expanzivní fiskální politiky, čímž ovšem může opět dojít k většímu zadlužování, které je samozřejmě nežádoucí.

Další výzvou bude postupné snižování inflace, která momentálně dosahuje rekordních hodnot, což je znatelné ve všech oblastech zboží i služeb. Česká národní banka již přijala opatření představující zvýšení úrokových sazeb, které je ovšem z dlouhodobého hlediska nežádoucí, neboť obecně platí, že vyšší sazby mohou

snižovat spotřebu a investice, což může vést k poklesu ekonomické aktivity. Pokud jsou úrokové sazby příliš vysoké, může to zpomalit růst ekonomiky, a dokonce vést ke krizi, protože podniky i jednotlivci si nemohou dovolit půjčovat si peníze za tak vysoké úroky.

Věřme tedy v brzké ukončení ruskoukrajinského konfliktu, aby se Česká republika mohla více soustředit na tuzemskou ekonomickou situaci bez nutnosti reagovat na vnější ekonomické vlivy.

Seznam použité literatury

Monografie:

1. MRKÝVKA, Petr, Jiří BLAŽEK, Eva TOMÁŠKOVÁ a Johan SCHWEIGL. *Vybrané právní otázky fiskální odpovědnosti státu*. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9771-1.
2. ŘEŽÁBEK, Pavel. *Interakce měnové a fiskální politiky před krizí a po ní: aplikace modelu BVAR v podmínkách české ekonomiky*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4235-2.
3. DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.
4. HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance: vybrané problémy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-577-2.
5. SOUKUP, Jindřich, Vít POŠTA, Pavel NESET a Tomáš PAVELKA. *Makroekonomie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2022. ISBN 9788072615964.
6. KUBÍČEK, Jan. *Hospodářská politika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-99-7.
7. JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4386-8.
8. KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. *Hospodářská a sociální politika*. 5. vydání. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2019. ISBN 9788087291238.
9. DVOŘÁK, Pavel. *Vybrané problémy fiskální politiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997. [cit. 2020-11-17]. ISBN 80-707-9620-0.
10. BOURNE, Ryan. *Ekonomie v jednom viru: svět pandemie očima ekonoma*. Přeložil Dan VOŘECHOVSKÝ. Praha: Liberální institut, 2022. ISBN 9788086389707.
11. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-652-1.
12. BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-831-0.
13. BACHANOVÁ, Veronika a Petr MUSIL. *Praktikum makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Praktikum. ISBN 978-80-7380-158-8.

14. NAHODIL, František. Veřejné finance v České republice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-162-5.
15. MRKÝVKA, Petr, Ivana PAŘÍZKOVÁ, Eva TOMÁŠKOVÁ. Veřejné finance a fiskální právo. Vydala Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6083-8.
16. Baunsgaard, T., Symansky, S. A., (2009). Automatic Fiscal Stabilizers [online]. IMF Staff Position Notes 2009/023, International Monetary Fund. Dostupné z: <https://doi.org/10.5089/9781455290567.004>
17. KINŠT, J.: Rozpočtová skladba v roce 2004. Strukturální politika EU a praktické příklady. Publikace pro pracovníky obcí, krajů a jejich organizačních složek. Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 2004, str. 23, aktualizováno.
18. LAJTKEPOVÁ, Eva. Veřejné finance v praxi České republiky. Brno: CERM, akademické nakladatelství, 2021, s.93-94. ISBN 978-80-7623-064-4.

Internetové zdroje

19. Fiscal Definition & Meaning – Merriam-Webster. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online dictionary [online]. Copyright ©2006 [cit. 03.01.2023]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fiscal>
20. Český statistický úřad. (2021). Když se řekne inflace, resp. míra inflace. [online] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace [citováno 14.03.2023].
21. What Is Inflation Targeting, and How Does It Work? Investopedia [online]. Dostupné z: https://www.investopedia.com/terms/i/inflation_targeting.asp
22. Český statistický úřad. (2021). Hrubý domácí produkt (HDP). [online] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp- [citováno 14.03.2023].
23. What Is the Ideal GDP Growth Rate? The Balance – Make Money Personal [online]. Dostupné z: <https://www.thebalancemoney.com/what-is-the-ideal-gdp-growth-rate-3306017>
24. Expansive | Etymology, origin and meaning of expansive by etymonline. Etymonline – Online Etymology Dictionary [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/expansive>
25. Restrictive | Etymology, origin and meaning of restrictive by etymonline. Etymonline – Online Etymology Dictionary [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/restrictive>

26. 218/2000 Sb. Zákon o rozpočtových pravidlech. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-218>
27. Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>
28. Vše o veřejných financích | Národní rozpočtová rada. Národní rozpočtová rada | Střežíme veřejné finance [online]. Dostupné z: <https://www.rozpocetovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/>
29. 243/2000 Sb. Zákon o rozpočtovém určení daní. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-243>
30. Kritéria konvergence – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/kriteria-konvergence/
31. Maastrichtská kritéria | Eurozóna | Ministerstvo financí ČR – zavedení eura. Ministerstvo financí ČR – zavedení eura [online]. Copyright © 2013, MF [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>
32. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou - 2022 | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr/2022/vyhodnoceni-plneni-maastrichtskych-konve-49582>
33. Global Debt Monitor. The Institute of International Finance> Home [online]. Copyright © 2023 IIF [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.iif.com/Products/Global-Debt-Monitor>
34. Co je to DLUHOVÁ BRZDA [online]. Copyright © 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <http://www.financeproradost.cz/clanek/co-je-to-dluhova-brzda>
35. Česká republika jako jediná země v eurozóně zvýšila státní dluh | e15.cz. e15.cz - Byznys, politika, ekonomika, finance, události [online]. Copyright © 2001 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/zahranicni/ceska-republika-jako-jedina-zeme-v-evropske-unii-zvysila-statni-dluh-1396168>
36. Rozpočtová rada: Dosažení dluhové brzdy se posunulo z roku 2024 o dva až tři roky | iROZHLAS – spolehlivé zprávy. iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/ekonomika/narodni-rozpocetova-rada-dluhova-brzda_2109021014_pj

37. 23/2017 Sb. Zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-23>
38. Konvergenční program České republiky (duben 2017) | 2017 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/konvergenzni-program/2017/konvergenzni-program-ceske-republiky-28389>
39. Státní závěrečný účet ČR za rok 2016 | 2016 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016-31478>
40. Státní závěrečný účet ČR za rok 2018 | 2018 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2018/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2018-36452>
41. Státní závěrečný účet ČR za rok 2019 | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2019-39631>
42. Tři roky s EET: Nižší daně a jejich větší výběr, cílenější kontroly a růst mezd v pohostinství | 2019 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2019/tri-roky-s-eet-nizsi-dane-a-jejich-vetsi-36750>
43. Státní závěrečný účet ČR za rok 2020 | 2020 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2020/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2020-41689>
44. Státní závěrečný účet České republiky za rok 2021 | 2021 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2021/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2021-47400>
45. NKÚ ve výroční zprávě hodnotí fungování státu. Za minulý rok poukázal na řadu ne hospodárných a neefektivních postupů státu, systémové problémy i neudržitelnost veřejných financí | NKÚ. Úvodní strana | NKÚ | NKÚ [online]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/nku-ve-vyrocní->

zprave-hodnoti-fungovani-statu--za-minuly-rok-poukazal-na-radu-
nehospodarnych-a-neefektivnich-postupu-statu--systemove-problemy-i-neudr-
id12472/

46. Russia sanctions: What impact have they had on its oil and gas exports? - BBC News. BBC – Homepage [online]. Copyright © 2023 BBC. The BBC is not responsible for the content of external sites. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/58888451>
47. Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2022 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2023/pokladni-plneni-sr-49823>
48. HRAD.CZ. Prezident republiky vetoval zákon o státním rozpočtu ČR na rok 2022 [online]. 2022-01-17 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-vetoval-zakon-o-statnim-rozpocet-cr-na-rok-2022-16678>
49. Sněmovna přehlasovala prezidentské veto k novele rozpočtu 2022 se schodkem 375 mld. Kč | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/snemovna-prehlasovala-prezidentske-veto-48331>
50. Eurostat Press Office, 18 January 2023 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725179/2-18012023-AP-EN.pdf/e301db8f-984c-27e2-1245-199a89f37bca>
51. Makroekonomická predikce – leden 2023 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2023/makroekonomicka-predikce-leden-2023-50123>
52. Makroekonomická predikce – leden 2023 | 2023 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2023/makroekonomicka-predikce-leden-2023-50123>
53. Aktuální prognóza ČNB – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/prognoza/>
54. Mimořádná daň z neočekávaných zisků bude platit od 1. ledna 2023 | 2022 | Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo financí ČR [online]. Copyright © 2005 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/mimoradna-dan-z-neocekevanych-zisku-bude-48951/>

Vědecké články

55. Krajewski, P., Mackiewicz, M., & Szymańska, A. (2016). Fiscal Sustainability in Central and Eastern European Countries – A Post-Crisis Assessment. *Prague Economic Papers*, 25(2), 175-188.
doi: 10.18267/j.pep.553
56. Van Bon, N. (2022). Counter-cyclical Fiscal Policy in Developed Countries: Does Governance Hinder? *Prague Economic Papers*, 31(6), 482-508.
doi: 10.18267/j.pep.814

Absolventské práce

57. TEJMLOVÁ, Naděžda. Vývoj fiskální politiky u nás po roce 1989 [online]. Praha, 2014 [cit. 9.1.2023]. Dostupné z: https://is.ambis.cz/th/pfgy3/Vyvoj_fiskalni_politiky_u_nas_po_roce_1989.pdf
Diplomová práce. Bankovní institut vysoká škola Praha. Vedoucí práce Stanislav Heczko
58. VOLČEKOVÁ, Kateřina. Fiskální politika České republiky a její vývoj od roku 2010 [online]. Praha, 2021 [cit. 9.1.2023]. Dostupné z: https://pacr-my.sharepoint.com/personal/kmi_polac_cz/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fkmi%5Fpolac%5Fc%2FDocuments%2FKMI%2FStudijn%C3%A1D%20pr%C3%A1ce%20KMI%2F2021%2FBP%2FVol%C4%8Dekov%C3%A1%20Kate%C5%99ina%2FVol%C4%8Dekov%C3%A1%20Kate%C5%99ina%20Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fkmi%5Fpolac%5Fc%2FDocuments%2FKMI%2FStudijn%C3%AD%20pr%C3%A1ce%20KMI%2F2021%2FBP%2FVol%C4%8Dekov%C3%A1%20Kate%C5%99ina&ga=1
Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. Vedoucí práce Dr. Jindřich Nový Ph.D.
59. ŠURKALOVÁ, Stela. Fiskální politika v České republice [online]. Praha, 2022 [cit. 9.1.2023]. Dostupné z: https://pacr-my.sharepoint.com/personal/knihovna_polac_cz/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fknihovna%5Fpolac%5Fc%2FDocuments%2FZ%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A9%20pr%C3%A1ce%2FKatedra%20managementu%20a%20informatiky%2F2022%2FBP%2Fjaro%202022%2F%C5%A0urkalov%C3%A1%20Stela%2F%C5%A0urkalova%20Stela%20Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fknihovna%5Fpolac%5Fc%2FDocuments%2FZ%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A9%20pr%C3%A1ce%2FKatedra%20managementu%20a%20informatiky%2F2022%2FBP%2Fjaro%202022%2F%C5%A0urkalov%C3%A1%20Stela&ga=1
Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. Vedoucí práce Ing. Dana Junková Ph.D.
60. VAŇKOVÁ, Eliška. Fiskální politika a hospodářský cyklus v České republice [online]. Praha, 2022 [cit. 9.1.2023]. Dostupné z: https://dspace.cvut.cz/bitstream/handle/10467/89682/MU-DP-2020-Vankova-Eliska-Vankova_Eliska_DP_2020_v3docx.pdf?sequence=-1&isAllowed=y
Diplomová práce. ČVUT. Vedoucí práce Ing. Robin Maialeh, Ph.D.

61. GRECHOVÁ, Veronika. Státní rozpočet ČR [online]. Praha, 2010 [cit. 9.1.2023]. Dostupné z:
https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/28381/BPTX_2009_2_1410_OSZD001_196647_0_86864.pdf?sequence=1&isAllowed=y Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Milena Tichá, Csc.

Seznam grafů

Graf č.1 – Struktura příjmů státního rozpočtu v mld. Kč.

Graf č.2 – Příjmy státního rozpočtu 2020

Graf č.3 – Saldo státního rozpočtu

Graf č.4 – Výdaje státního rozpočtu 2020

Graf č.5 – Historické vyjádření globálního dluhu za posledních 50 let (v % k HDP)

Graf č.6 – Vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu za rok 2009-2019

Graf č.7 – Vývoj salda státního rozpočtu 2014-2022 (v mld. Kč)

Graf č.8 – Průměrná míra inflace v prosinci 2022

Seznam obrázků

Obrázek č.1 – Druhové třídění výdajů státního rozpočtu

Obrázek č.2 – Druhové třídění příjmů státního rozpočtu

Obrázek č.3 – Odůvodnění Miloše Zemana

Seznam tabulek

Tabulka č.1 – Rozdíly mezi rozpočtovou a fiskální politikou

Tabulka č.2 – Predikce vývoje makroekonomických agregátů 2017-2019

Tabulka č.3 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2016

Tabulka č.4 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2017

Tabulka č.5 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2018

Tabulka č.6 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2019

Tabulka č.7 – Očekávané a skutečné výše makroekonomických agregátů

Tabulka č.8 – Predikce vývoje makroekonomických agregátů 2020-2021

Tabulka č.9 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2020

Tabulka č.10 – Výdaje státního rozpočtu související s Covid-19 podle údajů předložených správci kapitol (v mil. Kč.)

Tabulka č.11 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2021

Tabulka č.12 – Výdaje související s Covid-19 z hlediska druhového členění

Tabulka č.13 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu za rok 2022

Tabulka č.14 – Očekávané a skutečné výše makroekonomických agregátů